

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Ebba Wilgotsson

2019 års Haagkonvention om
erkännande och verkställighet av
utländska domar på privaträttens
område

En undersökning av konventionen och dess betydelse för
svensk rätt

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Ulf Maunsbach

Termin: VT23

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	6
Förord.....	7
Förkortningar	8
1 Inledning	9
1.1 Bakgrund och syfte	9
1.2 Frågeställningar.....	10
1.3 Avgränsningar.....	11
1.4 Metod	11
1.5 Material.....	12
1.6 Disposition.....	13
2 Introduktion till internationell privat- och processrätt.....	15
2.1 Grundläggande utgångspunkter	15
2.2 Terminologi	16
2.3 Frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar	17
2.4 Litispendens	19
2.5 Ordre public	20
3 Svensk reglering av erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område	22
3.1 Nuvarande reglering (före 2019 års Haagkonvention).....	22
3.1.1 Erkännande och verkställighet av utländska domar med stöd i lag.....	23
3.1.1.1 Svenska internationella regler	23
3.1.1.2 Svenska nationella regler	25
3.1.2 Erkännande och verkställighet av utländska domar utan stöd i lag.....	27
3.1.2.1 NJA 1973 s. 628	28
3.1.2.2 NJA 1986 s. 119	28
3.1.2.3 Svea hovrätts dom i mål nr T 6639-09	28
3.1.3 Ordre public i förhållande till den svenska rättsordningen	29
3.2 Införandet av 2019 års Haagkonvention i svensk rätt	31
3.2.1 Frågan väcks	31
3.2.2 Kompletterande bestämmelser till konventionen	32
3.2.3 Remissyttranden	32
3.2.4 Lagrådsremiss.....	33

3.2.5	Konsekvenser.....	34
4	2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område	36
4.1	Haagkonferensens domsprojekt	36
4.2	EU:s tillträde till konventionen och förhållandet till svensk rätt	37
4.3	Konventionens syfte	39
4.4	Översikt över konventionens innehåll.....	40
4.4.1	Kapitel I – Tillämpningsområde och definitioner	40
4.4.2	Kapitel II – Erkännande och verkställighet.....	42
4.4.2.1	Allmänna bestämmelser.....	42
4.4.2.2	Grunder för erkännande och verkställighet.....	43
4.4.2.3	Vägransgrunder	44
4.4.2.4	Vissa frågor om tolkning och tillämpning av konventionen.....	47
4.4.3	Kapitel III – Allmänna bestämmelser	47
4.4.4	Kapitel IV – Slutbestämmelser	49
5	Mottagandet av 2019 års Haagkonvention i juridisk doktrin	51
5.1	I Sverige.....	51
5.2	Internationellt.....	53
6	Reflektioner och slutsatser	57
6.1	Inledning	57
6.2	Konventionens tillämpningsområde.....	58
6.3	Konventionens indirekta behörighetsgrunder	59
6.4	Svensk ordre public, EKMR och valfria vägransgrunder ...	60
6.5	Avslutande kommentar.....	62
	Rättsfallförteckning	63
	Källförteckning.....	64

Summary

The Hague Judgments Convention is predicted to enter into force in the EU on September 1st this year. Consequently, the Convention will be directly applicable in Sweden. The objective of the Convention is to improve access to effective remedies on a global level, and in turn reduce the risks and costs typically associated with cross-border dispute resolution. The hope is that the Convention will promote the circulation of judgments and facilitate cross-border trade and investment. The purpose of this thesis is to examine the Hague Judgments Convention and its implementation in Swedish law, in light of the existing regulation in Swedish law concerning the recognition and enforcement of foreign judgments in civil and commercial matters, as well as the objective of the Convention. The thesis is conducted using a legal dogmatic method. The explanation of the current regulations in the field shows that there are currently no international instruments outside the EU and EFTA that regulate the area covered by the Hague Judgments Convention, apart from the Hague Convention on Choice of Court Agreements. The main principle in Swedish law is that a foreign judgment may only be recognized or enforced if it is prescribed by law. It can be discussed whether Sweden, in some cases, has an obligation under Article 6 of the ECHR to recognize or enforce a judgment even if it is not prescribed by law. In NJA 1973 p. 628, evidence can be found suggesting a possibility to make exceptions from the main principle regarding judgments preceded by prorogation agreements. However, due to two more recent judgments, the possibility to make exceptions should be considered limited, at least in cases where a judgment is not preceded by a prorogation agreement.

The thesis concludes that the Convention is likely to improve the possibilities for recognition and enforcement of third-country judgments in Sweden, potentially also of Swedish judgments in third countries depending on the national legislation of these countries. However, Sweden's restrictive national legislation may harm the reciprocity on which the Hague Judgments Convention is based. The structure of the Convention allows Swedish courts to base their jurisdiction on more generous direct grounds of jurisdiction according to Swedish legislation, while at the same time refusing recognition or enforcement of a foreign judgment rendered on the same ground through the application of the Convention's less generous rules of indirect jurisdiction. Furthermore, in accordance with the case law of the ECtHR, Sweden may be obliged to examine the compatibility of foreign judgments with the ECHR before recognition or enforcement can take place, especially regarding judgments rendered by countries that are not themselves bound by the ECHR. If consequences of recognition or enforcement of a judgment would risk violating the ECHR, the judgment should be refused, either through the application of the public policy reservation in the Convention or of the ECHR. Due to

Sweden's obligations under the ECHR, the grounds for refusal in the Convention are possibly not as optional as prescribed in the Convention, but the predictability of the Convention can be questioned.

Sammanfattning

2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område förutses träda i kraft i EU den 1 september i år. Konventionen blir därmed direkt tillämplig i Sverige. Målet med konventionen är att den ska förbättra tillgången till effektiva rättsmedel på en global nivå, vilken i sin tur ska minska de risker och kostnader som vanligtvis är förknippade med gränsöverskridande tvistlösning. Förhoppningen är att konventionen ska främja rörligheten av domar och underlätta gränsöverskridande handel och investeringar. Syftet med uppsatsen är att undersöka 2019 års Haagkonvention och dess införande i svensk rätt, i ljuset av redan existerande reglering i svensk rätt av frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område och konventionens mål. Undersökningen genomförs med tillämpning av en rättsdogmatisk metod. Redogörelsen av de regelverk som för närvarande finns på området visar att det idag, utöver 2005 års Haagkonvention om avtal om val av domstol, saknas internationella instrument utanför EU och EFTA som reglerar det område som omfattas av 2019 års Haagkonvention. Huvudregeln i svensk rätt är att erkännande och verkställighet av utländska domar kräver stöd i lag. Det kan diskuteras huruvida Sverige i vissa fall har en skyldighet enligt artikel 6 EKMR att erkänna eller verkställa en dom utan stöd i lag. Det har i NJA 1973 s. 628 visat sig finnas viss möjlighet till undantag från huvudregeln i fråga om domar som föregåtts av prorogationsavtal. Med anledning av två senare rättsfall får möjligheten emellertid anses vara mycket liten, åtminstone i de fall domen inte föregåtts av prorogationsavtal.

Undersökningen leder fram till slutsatsen att konventionen sannolikt kommer att förbättra möjligheter för erkännande och verkställighet av tredjelandsdomar i Sverige, potentiellt även av svenska domar i tredjeländer beroende på dessa länders nationella lagstiftning. Sveriges restriktiva nationella lagstiftning kan dock komma att skada den reciprocitet som 2019 års Haagkonvention bygger på. Konventionens uppbyggnad tillåter svenska domstolar att grunda sin behörighet på mer generösa direkta behörighetsgrunder enligt svensk lagstiftning, och samtidigt vägra erkännande eller verkställighet av en utländsk dom meddelad på samma grunder genom tillämpning av konventionens mindre generösa indirekta behörighetsregler. Vidare kan Sverige i enlighet med Europadomstolens praxis vara skyldig att kontrollera utländska domars förenlighet med EKMR innan erkännande eller verkställighet kan ske, framför allt i fråga om domar meddelade av länder som inte själva är bundna av EKMR. Om det visar sig att konsekvenserna av ett erkännande eller en verkställighet skulle bryta mot EKMR bör vägran ske, antingen genom tillämpning av ordre public-förbehållet i konventionen eller av EKMR. Med anledning av Sveriges förpliktelser enligt EKMR borde vägransgrunderna i konventionen inte vara så valfria som de föreskrivs i konventionen, men det går att ifrågasätta konventionens förutsebarhet.

Förord

Tack min handledare Ulf Maunsbach för värdefulla synpunkter på uppsatsen.

Tack Lund för alla nya vänner som nu känns som helt självklara pusselbitar i mitt liv. Tack Fredrik för att du är den största pusselbiten. Tack mamma, pappa, Sebastian och Alice för att ni alltid är med mig. Ni bär mig!

Det var det! Nu är jag redo för nästa kapitel.

Ebba Wilgotsson

Maj 2023, Lund

Förkortningar

EKMR	Europeiska konventionen d. 4 nov 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EU	Europeiska unionen
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
EU-kommissionen	Europeiska kommissionen
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
FN	Förenta nationerna
FN:s barnkonvention	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen (1974:152)
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

2019 års Haagkonvention för erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område förutses träda i kraft i EU den 1 september i år. Konventionen blir därmed direkt tillämplig i Sverige.¹ Konventionen är resultatet av flera års arbete inom Haagkonferensen för internationell privaträtt, den viktigaste globala aktören inom internationell privat- och processrätt.²

Frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar är en av tre huvudfrågor inom internationell privat- och processrätt.³ Tidigare såg stater på erkännande och verkställighet av utländska domar främst som en form av vidtagen artighet gentemot andra stater. Sedan frågan har blivit alltmer reglerad och harmoniserad genom internationella överenskommelser, framför allt inom EU, har synsättet förändrats. Man talar idag om cirkulation av eller fri rörlighet för domar. Inom EU har detta synsätt utvecklats från tanken om fri rörlighet för varor, vilket bygger på ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna och deras respektive rättsordning. På samma sätt utgår även erkännande och verkställighet av utländska domar från ömsesidigt förtroende, som en slags legitimering av andra staters rättssystem.⁴

Internationellt samarbete kring frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar är viktigt av flera skäl. Vi lever i en alltmer global värld vilket skapar ett behov för individer och företag att kunna förutse var i världen de kan få sina rättigheter tillgodosedda.⁵ Genom att förbättra möjligheterna för erkännande och verkställighet av utländska domar kan samarbetet dessutom bidra till effektivisering; rättsväsendet slipper dubbelt arbete och kan spara tid och resurser.⁶ Samtidigt kan stater genom att erkänna och respektera varandras rättssystem bidra till en mer enhetlig och harmoniserad internationell rättsordning och potentiellt stärka förtroendet för varandra även i andra avseenden. Att nå konsensus i frågor inom internationell privat- och processrätt har emellertid visat sig inte alltid vara helt okomplicerat.⁷

Vidare är frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar nära förknippad med skyddet för grundläggande mänskliga rättigheter. Å ena sidan innebär en förbättrad möjlighet till erkännande och verkställighet av

¹ Prop. 2022/23:95 s. 1.

² Hague Conference on Private International Law, 'Preparatory Work', <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6843&dtid=61>> (besökt 2023-05-09).

³ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 34.

⁴ Hazelhorst (2016) s. 18 ff.

⁵ Garcimartín och Saumier (2020) s. 3.

⁶ Ibid. s. 12.

⁷ Ibid. s. 44.

utländska domar att parterna i en tvist kan få sin rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 EKMR bättre tillgodosedd. En borgenär kan exempelvis få större möjlighet att driva in sin fordran. Å andra sidan krävs skyddsåtgärder, till exempel grunder för att vägra erkännande eller verkställighet av en dom, för att skydda en gäldenärs rätt till en rättvis rättegång enligt samma artikel.⁸ Frågan är således inte helt enkel.

2019 års Haagkonvention är tänkt att tillsammans med 2005 års Haagkonvention om avtal om val av domstol utgöra ett gemensamt ramverk för global cirkulation av domar på privaträttens område.⁹ Generalsekretären för Haagkonferensen har kallat konventionen för en otvivelaktig ”gamechanger” för gränsöverskridande tvistlösning och internationell privat- och processrätt.¹⁰ Målet med konventionen framgår av den förklarande rapporten till konventionen.¹¹ Konventionen ska förbättra tillgången till effektiva rättsmedel på en global nivå, vilket i sin tur ska minska de risker och kostnader som vanligtvis är associerade med gränsöverskridande tvistlösning. Förhoppningen är att konventionen därmed ska främja rörligheten av domar och underlätta gränsöverskridande handel och investeringar.¹²

Med bakgrund av detta är syftet med denna uppsats att undersöka 2019 års Haagkonvention och dess införande i svensk rätt, i ljuset av redan existerande reglering i svensk rätt av frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område och konventionens mål.

1.2 Frågeställningar

För att uppnå uppsatsens syfte har följande frågeställningar formulerats:

1. Hur är frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område reglerad i Sverige?
2. Hur är frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område reglerad i 2019 års Haagkonvention?
3. Kommer införandet av 2019 års Haagkonvention i Sverige att innebära ett förändrat rättsläge och vilka är i så fall skillnaderna?

Den första och andra frågeställningen besvaras genom avsnitt 3.1 respektive avsnitt 4.4 i uppsatsen, men frågeställningarna återkopplas även till i

⁸ Hazelhorst (2016) s. 18 ff.

⁹ Hague Conference on Private International Law, 'Preparatory Work', <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6843&dtid=61>> (besökt 2023-05-09).

¹⁰ Garcimartín och Saumier (2020) s. 4.

¹¹ Explanatory Report on the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters.

¹² Garcimartín och Saumier (2020) s. 48.

uppsatsens avslutande del, kapitel 6, där även den tredje frågeställningen besvaras.

1.3 Avgränsningar

2019 års Haagkonvention omfattar frågan om erkännande och verkställighet av domar. Övriga två traditionella huvudfrågor inom internationell privat- och processrätt, frågan om domstols internationella behörighet respektive frågan om lagval, omfattas inte av uppsatsen, mer än till den del de hör ihop med frågan om erkännande och verkställighet.¹³

Det finns flera regler i svensk rätt som reglerar frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område, framför allt inom familjerätt.¹⁴ Eftersom familjerättsliga frågor, bland flera, är uttryckligen undantagna från konventionen (artikel 2) är sådana frågor även undantagna från uppsatsen. De regelverk som behandlas i uppsatsen i syfte att belysa befintlig reglering av erkännande och verkställande av utländska domar på privaträttens område i svensk rätt är Bryssel I-förordningen, Bryssel- och Luganokonventionerna samt 2005 års Haagkonvention. Detta eftersom regelverken utgör de viktigaste på området för Sverige samt är mest relevanta i förhållande till 2019 års Haagkonvention.¹⁵

Uppsatsen utgår från ett svenskt perspektiv. Konsekvenserna av 2019 års Haagkonvention i andra länder än Sverige är inte en direkt fråga för uppsatsen. Eftersom syftet med 2019 års Haagkonvention är att främja global cirkulation av domar, och rättsområdet som behandlas präglas av sin internationella kontext, har uppsatsen ofrånkomligen även internationella inslag.

1.4 Metod

För att uppnå uppsatsens syfte har arbetet genomförts utifrån en rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metodens exakta innebörd är omdiskuterad, men vedertaget är att metoden håller sig nära materialet och utgångspunkten är användandet av rättskällorna, i enlighet med rättskällevärdet.¹⁶ Detta innebär att information söks i följande källor i hierarkisk ordning: lag, förarbeten, rättspraxis och doktrin.¹⁷ Utifrån dessa källor fastställs gällande rätt inom ramen för frågeställningen.¹⁸ Uppgiften är att beskriva, systematisera och tolka gällande rätt.¹⁹ Med andra ord innebär

¹³ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 34.

¹⁴ Bogdan och Lindskog (2022) under rubriken Innehåll; Bogdan och Hellner (2020) s. 37.

¹⁵ Prop. 2022:23/95 s. 6 f.

¹⁶ Hjertstedt (2019) s. 169.

¹⁷ Jareborg (2004) s. 9.

¹⁸ Ibid. s. 4.

¹⁹ Olsen (2004) s. 111.

metoden att analysera vad som är gällande rätt genom att tolka innehållet i de rättskällor som åtnjuter auktoritet.²⁰

Rättsdogmatiken präglas av sitt internperspektiv: genomföraren av metoden arbetar inom den gällande rättens ram.²¹ Att endast fastställa gällande rätt föranleder emellertid inte utveckling av den och det är därför förenligt med rättsdogmatisk metod att analysera resultatet och söka lösningar på identifierade problem.²² Den rättsdogmatiska metoden har i denna aspekt kritiska inslag eftersom syftet är att analysera och ta ställning till för- och nackdelar med gällande rätt.

För att anföra kritik behövs emellertid någon form av måttstock.²³ Måttstocken för detta arbete utgår från syftet och frågeställningarna för uppsatsen. Med andra ord, hur redan existerande reglering av frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område i svensk rätt ser ut, hur konventionens reglering av frågan ser ut och om konventionen innebär ett förändrat rättsläge för Sverige, i ljuset av konventionens mål. Detta är utgångspunkten för uppsatsen.

Det finns enligt rättsdogmatiken inte ett rätt svar på juridiska problem. Uppgiften är i stället att åstadkomma så väl motiverade lösningar som möjligt genom användandet av rättskällevärdet.²⁴ En relativt fri argumentation rymms därför inom metoden. Det rättssystem som är föremål för analysen ska förstås som öppet för omvärlden och för intryck av den allmänna debatten och samhällsklimatet.²⁵ En friare argumentation motiveras också av att den konvention som undersöks ännu inte börjat tillämpas.²⁶

1.5 Material

Eftersom materialet är centralt i rättsdogmatisk metod är det svårt att särskilja metoden från materialet. En central fråga för metoden är vilka rättskällor som valts ut för arbetet. Eftersom 2019 års Haagkonvention ännu inte börjat tillämpas har en begränsad mängd praxis använts som underlag för uppsatsen. Viss praxis har använts för att belysa redan existerande reglering i svensk rätt, men framför allt har lagtext, förarbeten och doktrin utgjort primära källor. Doktrinen fyller en viktig funktion inom rättsdogmatiken genom att påvisa rättsläget men även brister i det.²⁷

²⁰ Hjertstedt (2019) s. 167.

²¹ Sandgren (2005) s. 649.

²² Jareborg (2004) s. 9.

²³ Ibid. s. 170 f.

²⁴ Sandgren (2005) s. 653.

²⁵ Ibid. s. 655.

²⁶ Kleineman (2018) s. 28.

²⁷ Ibid. s. 36.

För att belysa 2019 års Haagkonvention utifrån olika perspektiv och analysera dess mottagande har flera artiklar och avsnitt i böcker som behandlar detta ämne utgjort material. Även om uppsatsen utgår från ett svenskt perspektiv har ett urval gjorts utifrån en internationell kontext eftersom 2019 års Haagkonvention är ett internationellt instrument, utan begränsningar i fråga om vilka länder som kan ansluta sig till den (artikel 24). De röster om konventionen som presenteras i kapitel 5 i syfte att belysa mottagandet av konventionen är valda utifrån ett urval av olika länder i syfte att nyansera materialet. Det ska dock påpekas att samtliga författare som rösterna tillhör kommer från den västerländska delen av världen, vilket sannolikt präglar diskussionen i uppsatsen.

Även material från Haagkonferensen har använts, för att redogöra för arbetet inom Haagkonferensen och 2019 års Haagkonvention. Det internationella materialet har således främst använts för att förklara konventionen och dess syfte, analysera dess mottagande och lyfta in olika resonemang. Härledande av slutsatser från det internationella materialet till den svenska rättsordningen har dock gjorts med viss försiktighet. I övrigt har arbetet utgått från svenskt material.

För redogörelsen av 2019 års Haagkonvention har framför allt konventionstexten samt Haagkonferensens förklarande rapport till konventionen utgjort källor. Eftersom engelska är ett av konventionens två originalspråk har redogörelsen av konventionens innehåll främst baserats på den engelska versionen av konventionen.²⁸ För att försöka vara så precis som möjligt har jag vid osäkerhet i översättningen tagit stöd av den svenska översättningen av konventionen som återfinns som bilaga i Justitiedepartementets promemoria om konventionen.²⁹ Även den förklarande rapporten till konventionen är på engelska.³⁰ Det ska därför understrykas att vid oklarheter och frågor om vad som åsyftas har den engelska versionen av konventionen samt den förklarande rapporten till konventionen företräde framför uppsatsen.

1.6 Disposition

Efter uppsatsens inledande kapitel introduceras läsaren för ämnet internationell privat- och processrätt i allmänhet och frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar i synnerhet. Kapitlet syftar till att lotsa in läsaren till ett komplext rättsområde. Litispensens respektive ordre public är två allmänna principer inom internationell privat- och processrätt.³¹ Dessa redogörs för i kapitlet.

²⁸ Garcimartín och Saumier (2020) s. 7.

²⁹ Ju2022/03004.

³⁰ Explanatory Report on the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters.

³¹ Maunsbach, Bramstång och Lindskoug (2021) s. 111 och s. 85.

I det tredje kapitlet presenteras nuvarande reglering av erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område enligt svensk rätt. Både svenska internationella och nationella regler redovisas och även frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar utan stöd i lag. Syftet är att visa hur regleringen har sett ut och skulle fortsätta att se ut om inte 2019 års Haagkonvention skulle börja gälla i Sverige, vilket besvarar frågeställning 1. Även detta kapitel behandlar frågan om ordre public, men mer ingående och i förhållande till den svenska rättsordningen. I kapitlets sista avsnitt redovisas införandet av 2019 års Haagkonvention i svensk rätt. Avsnittet följer lagstiftningens gång och syftar till att visa hur ärendet behandlats och tagits emot i Sverige.

I uppsatsens fjärde kapitel behandlas Haagkonferensens arbete som lett fram till 2019 års Haagkonvention, EU:s tillträde till konventionen och hur detta förhåller sig till svensk rätt, konventionens syfte samt innehåll. Kapitlet visar vad man avsett med 2019 års Haagkonvention och hur konventionen reglerar frågan om erkännande och verkställighet, vilket besvarar frågeställning 2.

För att analysera mottagandet av konventionen görs i femte kapitlet en genomgång av juridisk doktrin som behandlar konventionen. I uppsatsens sjätte och sista kapitel redovisas reflektioner och slutsatser utifrån resultatet i tidigare kapitel och frågeställning 3 besvaras.

2 Introduktion till internationell privat- och processrätt

2.1 Grundläggande utgångspunkter

Ordet internationell i internationell privat- och processrätt är något vilseledande eftersom rättsreglerna inom området är en del av varje lands nationella rättsordning. Reglerna är inte automatiskt internationellt giltiga och skiljer sig på så sätt från folkrätten, som omfattar en rättsordning mellan stater och därmed är internationellt giltig *per se*.³² Internationell privat- och processrätt bestäms i stället av varje land för sig. Sverige kan emellertid folkrättsligt förbinda sig att genomföra reglering på det internationella privat- och processrättsliga området, genom att ingå internationella överenskommelser med andra länder.³³

Rättsområdet har varit föremål för ett massivt lagstiftningsarbete inom EU och på senare tid även globalt som bland annat 2019 års Haagkonvention utgör ett exempel på. Det är dock framför allt på EU-rättslig nivå som rättsområdet utvecklats. Det finns ett stort antal unionsrättsakter som bidrar till den mellanstatliga kodifikationen av internationell privat- och processrätt. Detta påverkar främst medlemsländerna i EU, men eftersom rättsakterna är föremål för EU-domstolens jurisdiktion bidrar domstolens praxis till en uniform tolkning på rättsområdet även sett till tredjeländer.³⁴

Den internationella privat- och processrätten ska förstås som nationell rätt som behandlar internationella förhållanden. Vad som vidare karaktäriserar rättsområdet är att det reglerar formella och inte materiella bestämmelser. Med detta menas att rättsområdet inte berör det rättsliga sakförhållandet utan rättssystemets funktionssätt, något förenklat; regler om *hur* de materiella reglerna ska tillämpas.³⁵ Trots detta har det blivit allt vanligare att till exempel lagvalsreglerna är utformade för att gynna ett visst intresse, exempelvis gynna en svagare part. De formella internationella privat- och processrättsliga reglerna speglar på så sätt de materiella reglerna och kan sägas, precis som de materiella reglerna, vara influerade av politik och ge uttryck för olika värderingar.³⁶

Det finns behov av internationella privat- och processrättsliga regler för alla privaträttsliga situationer med internationella inslag. Reglerna hittas därför i skilda lagar som reglerar respektive situation. Det finns alltså ingen enskild lag som särskilt reglerar internationell privat- och processrätt inom varje nationell rättsordning, utan bestämmelserna finns utspridda och är ofta

³² Bogdan och Hellner (2020) s. 25; Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 29.

³³ Karlgren (1974) s. 32.

³⁴ Bogdan och Hellner (2020) s. 25.

³⁵ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 34.

³⁶ Bogdan och Hellner (2020) s. 34; Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 34.

specifika för varje rättsområde. Detta gör att den internationella privat- och processrätten är ett mycket uppdelat område. Att det numera också finns ett ökat antal internationella samarbeten för att reglera situationerna gör rättsområdet ytterligare splittrat.³⁷

För att kunna bestämma vilken internationell privat- och processrättslig bestämmelse som är tillämplig på den privaträttsliga situationen i fråga är det nödvändigt att kunna identifiera den internationella anknytningen. Huvudidén är att det land som har närmast anknytning till det aktuella sakförhållandet är landet vars lag som ska tillämpas eller vars domstol som är behörig att pröva tvisten. Ett exempel på ett tydligt anknytningsmoment är svarandens hemvist.³⁸

De traditionellt centrala frågorna som internationell privat- och processrätt är till för att besvara är:

1. Frågan om domstols internationella behörighet, *domsrätt*, dvs. i vilket land käranden kan väcka talan och tvisten ska lösas.
2. Frågan om lagval, dvs. vilket lands lag som ska tillämpas på tvisten. Det är alltså inte självklart att domstolen tillämpar den nationella rätten.
3. Frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar. Som namnet avslöjar behandlar 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område denna fråga.³⁹

En viktig skillnad mellan dessa frågor är att domsrätt respektive lagval är relevanta innan en dom har meddelats. Först när en tvist har avgjorts och en dom har meddelats i en jurisdiktion, kan frågan om erkännande och verkställighet av domen i en annan jurisdiktion bli aktuell.

2.2 Terminologi

Skillnaden mellan internationell privaträtt och internationell processrätt är att den internationella privaträtten berör frågan om lagval medan den internationella processrätten behandlar frågan om domstols internationella behörighet samt erkännande och verkställighet.⁴⁰ Man särskiljer dessa eftersom det inom internationell processrätt inte är aktuellt att domstolslandet

³⁷ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 30 f.

³⁸ Ibid. s. 32 f.

³⁹ Ibid. s. 34.

⁴⁰ Bogdan och Hellner (2020) s. 28.

tillämpar ett annat lands processregler. Detta vore för praktiskt svårt att genomföra.⁴¹

Denna uppsats kommer således främst att behandla rättsområdet internationell processrätt. För enkelhetens skull och eftersom övriga två frågor i viss mån också kommer att beröras (frågan om domstols behörighet är nära förknippad med frågan om erkännande och verkställighet, detta framgår av avsnitt 2.3) används den sammansatta beteckningen *internationell privat- och processrätt* genomgående i uppsatsen.

Innan erkännande och verkställighet av domar närmare behandlas ska även följande klargöras. För att ett avgörande ska kunna bli verkställt i Sverige behöver avgörandet i fråga utgöra en exekutionstitel. Detta kan handla om exempelvis en dom i en domstol, en stadfäst förlikning av en domstol, skiljedomar och vissa beslut av förvaltningsmyndigheter. Detta framgår av utsökningsbalken. Utöver detta finns fler definitioner av vad som utgör ett verkställbart avgörande i olika internationella överenskommelser. I denna uppsats används både *dom* och *avgörande*. Dessa ord är likställda i uppsatsen. Det ska dock understrykas att andra avgöranden än traditionella domar kan utgöra en möjlig exekutionstitel.⁴²

Andra återkommande begrepp i uppsatsen är *ursprungsdom*, *ursprungsstat* samt *anmodad stat*. Med ursprungsdom avses den dom som är meddelad i en stat (ursprungsstaten) och som är föremål för erkännande eller verkställighet i ett annat land (den anmodade staten). Ursprungsstaten är således den stat där ursprungsdomen meddelas, och den anmodade staten är den stat där erkännande eller verkställighet av ursprungsdomen efterfrågas.

2.3 Frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar

Inom internationell privat- och processrätt betyder erkännande att en dom som meddelats i ett land erkänns som giltig i ett annat land. Med verkställighet åsyftas processen att genomföra en dom som meddelats i ett land, förutsatt att domen i fråga är verkställbar (dvs. utgör en exekutionstitel), i ett annat land. Personen som domen gäller kan ansöka om att få erkännande respektive verkställighet av domen i det andra landet.

Beroende på synsätt innebär giltigheten av en utländsk dom i Sverige efter att erkännande har skett, att domen jämställs med och får samma rättsverkningar som en svensk dom alternativt att den utländska domen får samma rättskraft som den har i ursprungslandet. Det första synsättet är det vanligaste i Sverige. Tre typer av rättsverkningar av den främmande domen kan i och med detta komma på fråga. Domen kan bli verkställbar i den mån den är av sådan art att

⁴¹ Ibid. s. 34 ff.

⁴² Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 220 f.

den kan verkställas, vilket ofta förutsätter en svensk verkställbarhetsförklaring (*exekvatur*). Den kan erhålla positiv rättskraft: domen kan ligga till grund för en ny svensk domstolsprövning eller andra myndighetsbeslut i Sverige avseende en annan sak, samt negativ rättskraft: frågan som den utländska domen har avgjort får inte prövas på nytt i svensk domstol; frågan är slutligt avgjord – *res judicata*. Möjligheterna till att få en främmande dom erkänd eller verkställd i Sverige bestäms av domens innehåll och i vilket land den meddelats. Vilken eller vilka typer av rättsverkningar som ett avgörande får kan variera. Vissa utländska domar tillerkänns exempelvis varken positiv eller negativ rättskraft i Sverige men kan efter ansökan verkställas.⁴³

Frågan om domstols behörighet hör ihop med frågan om erkännande och verkställighet. Reglerna avspeglar varandra. Om en dom kan erkännas och verkställas i hög grad runtom i världen finns inte samma behov av flera domstolars behörighet att pröva frågan. Om möjligheten att få en dom erkänd och verkställd i andra länder i stället skulle vara liten behöver reglerna om domstols behörighet vara generösa för att undvika att ingen domstol skulle vara behörig att pröva frågan, så kallad rättsvägran eller *déni de justice*.⁴⁴ Enligt Europadomstolens praxis kan ett land som är bundet av EKMR anses bryta mot artikel 6 i konventionen om rätten till en rättvis rättegång om en domstol i landet inte tar upp ett käromål trots att käranden inte har möjlighet att få saken prövad någon annanstans.⁴⁵ EKMR gäller som lag i Sverige.⁴⁶ Samspelet mellan reglerna om domsrätt och reglerna om erkännande och verkställighet är därför viktigt.

Det finns så kallade enkla och dubbla konventioner om erkännande och verkställighet av utländska domar. En enkel konvention behandlar endast frågan om erkännande och verkställighet, medan en dubbel konvention reglerar frågan om erkännande och verkställighet och frågan om domstols behörighet. En enkel konvention låter konventionsstaterna reglera frågan om domsrätt i den nationella rättsordningen.⁴⁷

Däremot innehåller en enkel konvention indirekta domsrättsregler, vilket innebär att medlemsstaterna endast kan erkänna eller verkställa en dom vars domsrätt grundat sig på vissa behörighetsregler angivna i konventionen.⁴⁸ Konventionen innehåller således ett slags ”jurisdiktionsfilter” som en dom behöver passera för att kunna cirkulera inom konventionen.⁴⁹ En dubbel

⁴³ Bogdan och Hellner (2020) s. 116 ff.

⁴⁴ Ibid. s. 36.

⁴⁵ Sinander s. 938 f.

⁴⁶ Europeiska konventionen d. 4 nov 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁴⁷ Bogdan och Hellner (2020) s. 121.

⁴⁸ Ibid. s. 121.

⁴⁹ Arnt Nielsen (2020) s. 208.

konvention tar ofta bort behovet av indirekta behörighetsregler eftersom kontroll av behörighet sker redan i den första domstolen i ursprungsstaten. I en enkel konvention sker kontroll av behörighet i den senare domstolen där erkännande och verkställighet av domen begärs, i den anmodade staten. Till skillnad från en dubbel konvention är de indirekta behörighetsreglerna dock inte uttömmande och varje behörighetsgrund som inte föreskrivs i konventionen är tillåten. En dom som endast baseras på en tillåten behörighetsgrund skulle inte ha rätt till erkännande och verkställighet inom ramen för konventionen, men det är fritt fram för domstolarna att tillämpa lagstiftning utanför konventionen för att erkännande och verkställighet av konventionen ska kunna ske.⁵⁰ 2019 års Haagkonvention som uppsatsen ämnar undersöka är en enkel konvention (artikel 1).⁵¹

2.4 Litispendens

Litispendens är en allmän princip inom internationell privat- och processrätt. Principen anger att om en fråga redan är uppe för prövning i ett mål, får frågan inte upptas till ny prövning. Principen utgör således ett rättegångshinder. Inom internationell privat- och processrätt blir *litispendens* aktuellt när samma sak prövas av domstolar i olika länder. Frågan har främst betydelse för frågan om domstols behörighet.⁵²

Negativ rättskraft träder in när en fråga är slutligt avgjord. *Litispendens* gäller före denna tidpunkt, innan det finns en lagakraftvunnen dom, och fungerar således som en slags tillfällig negativ rättskraft. *Litispendens* förbjuder att samma sak prövas i två rättegångar som sker samtidigt, medan negativ rättskraft förbjuder att en lagakraftvunnen dom tas upp till en ny prövning i en rättegång vid ett senare tillfälle.⁵³ Syftet med att reglera *litispendens* är att förhindra eventuellt motstridiga domar och att rättsväsendet ska spara tid och resurser genom att slippa dubbelt arbete.⁵⁴ Detta förutsätter emellertid att den dom som en rättegång resulterat i kan erkännas respektive verkställas i staten där det efterfrågas.

Det är vanligt att stater ingår internationella överenskommelser som reglerar frågan om *litispendens* i stället för att reglera frågan i svenska autonoma regler. Vissa stater, däribland Sverige, föredrar att hantera *litispendens* på detta sätt eftersom prövningen av en utländsk doms rättskraft då kan begränsas till att endast omfatta domar meddelade i stater som Sverige ingått internationella överenskommelser med, och som därmed borde uppfylla vissa

⁵⁰ Brand (2020) s. 9.

⁵¹ Östlund (2020) s. 353.

⁵² Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 111 f.

⁵³ Pauli (2009) s. 734 f.

⁵⁴ Pålsson och Hellner (2016) under rubriken II. D. 3. 3.1. Allmänt.

krav på rättssäkerhet som den internationella överenskommelsen föreskriver.⁵⁵

Eftersom 2019 års Haagkonvention är enkel konvention och inte omfattar frågan om domstols behörighet, reglerar den inte frågan om vilken av två domstolar som är behörig när samma sak prövas mellan samma parter vid domstolarna samtidigt. Däremot aktualiseras frågan om när två parallella rättegångar resulterar i två oförenliga domar, och vilken av dessa domar som ska ha företräde vid erkännande och verkställighet i ett annat land.⁵⁶ Även situationen när en rättegång fortfarande pågår i den anmodade staten när erkännande eller verkställighet av en dom mellan samma parter rörande samma sak meddelad av en annan stat efterfrågas, aktualiseras inom ramen för konventionen. Frågan i denna situation blir vilken av den redan meddelade domen och den pågående rättegången som ska ha företräde.⁵⁷

2.5 Ordre public

Även principen om *ordre public* är en grundläggande princip inom internationell privat- och processrätt. Principen utgör ett förbehåll till skydd för grunderna i domstolslandets rättsordning. Ordre public-förbehållet aktualiseras när nationella domstolar vägrar tillämpning av en utländsk rättsregel eller erkännande och verkställighet av ett utländskt avgörande för att konsekvenserna av detta annars skulle strida mot grundläggande principer i den nationella rättsordningen. Förbehållet går alltså ut på en vilja att bibehålla det nationella rättssystemets värdighet och värna om dess perspektiv på moral och grundläggande värderingar. Principen beaktas därför av domstolarna ex officio.⁵⁸ Innehållet i ordre public, dvs. vad i en nationell rättsordning som kan aktualisera förbehållet, är vagt och föränderligt över tid och är upp till tolkning av den nationella domstolen enligt nationell rätt. Det existerar ingen enhetlig tolkning som gäller för alla länder och som håller över tid. Trots det spelar principen en viktig roll inom internationell privat- och processrätt.⁵⁹

Ordre public bygger i sin tur på den inom internationell rätt centrala suveränitetsprincipen. Suveränitetsprincipen går ut på den exklusiva rätt till offentlig maktutövning en stat har inom sina territoriella gränser, och varje suverän stats skyldighet att respektera andra suveräna staters territoriella självständighet. En av den internationella rättens grundstenar är teorin om att alla stater är suveräna och jämlika. Detta hör även ihop med den ömsesidighet som internationella överenskommelser om erkännande och verkställighet av utländska domar bygger på. Vägran av erkännande eller verkställighet av en

⁵⁵ Saf (2004) s. 653.

⁵⁶ Arnt Nielsen (2020) s. 232 f.

⁵⁷ Ibid. s. 234.

⁵⁸ Maunsbach, Bramstång och Lindskoug (2021) s. 85 f.

⁵⁹ Xiao och Huo (2005) s. 653 f.

utländsk dom på grund av ordre public-förbehållet kan i vissa fall ses som en underlåtenhet att erkänna en främmande stats suveränitet.⁶⁰

Mer om vad ordre public innebär i förhållande till den svenska rättsordningen följer av avsnitt 3.1.3.

⁶⁰ Ibid. s. 674.

3 Svensk reglering av erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område

3.1 Nuvarande reglering (före 2019 års Haagkonvention)

Den internationella privat- och processrätten kännetecknas inte av någon enhetlig reglering i den svenska rättsordningen och vilka rättsverkningar som en utländsk dom får i Sverige beror på vad domen behandlar och i vilket land den har meddelats. Huvudregeln enligt svensk rätt är att utländsk dom varken tillerkänns rättskraft eller verkställs i Sverige utan stöd i lag. Detta stadgas i 3 kap. 2 § utsökningsbalken (1981:774) (UB).⁶¹ Bestämmelsen anger att ett utländskt avgörande får erkännas respektive verkställas endast i den mån det är särskilt medgivet och i förekommande fall ska utsökningsbalken tillämpas, om inte annat är föreskrivet.⁶² Detta innebär att en dom vars erkännande eller verkställighet i Sverige saknar en regel som anger att så ska ske, inte kan få någon rättslig verkan i Sverige. I stället behöver personen som domen i fråga gäller på nytt väcka talan om saken i Sverige. Den svenska domen kan först då få verkan och i förekommande fall utgöra grund för verkställighet i Sverige. Principen om krav på lagstöd är dock inte helt absolut. Detta framgår av avsnitt 3.1.2.

Sverige har ingått flera internationella överenskommelser, varför erkännande och verkställighet av utländska domar under vissa förutsättningar kan ske, med stöd av tillämplig förordning eller konvention som gäller som lag i Sverige.⁶³ Frågan regleras till viss del även i den nationella rätten, i bestämmelser som uppkommit med anledning av de internationella överenskommelserna, i huvudregeln i 3 kap. 2 § UB samt i praxis (se avsnitt 3.1.2). Majoriteten av reglerna grundar sig emellertid på internationella samarbeten och tar därför ofta sikte på avgöranden meddelade i särskilt bestämda främmande stater.⁶⁴ Avgöranden från Norden och EU har större möjligheter att bli erkända och verkställda än avgöranden från tredjeland eftersom det internationella samarbetet mellan dessa länder är mer utvecklat. Utländska domar från tredjeland har en betydligt mindre möjlighet på grund av att regleringen för dessa inte är lika omfattande.⁶⁵

Hur svenska domar erkänns och verkställs i andra länder beror på det landets regler om erkännande och verkställighet av utländska domar. Det går således inte att ge ett entydigt svar och det är inte en direkt fråga för svensk rätt. Om

⁶¹ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 115.

⁶² Morgell, Utsökningsbalk (1981:774) 3 kap. 2 §, Lexino 2023-01-17 (JUNO).

⁶³ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 115.

⁶⁴ Bogdan och Hellner (2020) s. 120.

⁶⁵ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 221 f.

landet i fråga är medlem av ett internationellt instrument om erkännande och verkställighet av utländska domar där även Sverige är medlem, talar det för att ett svenskt avgörande skulle få mer eller mindre samma rättsverkningar som ett avgörande från detta land skulle få i Sverige. Om aktuellt land inte är ansluten till något sådant internationellt instrument kan Sveriges huvudregel om att avvisa utländska domar om det saknas stöd i lag inverka negativt på en svensk doms ställning i det landet. Framför allt om detta lands regler om erkännande och verkställighet av utländska domar bygger på reciprocitet, krav på ömsesidighet mellan staterna, dvs. att en stat erkänner och verkställer avgöranden från andra stater som gör samma sak i gengäld.⁶⁶ De internationella överenskommelser och unionsrättsakter som Sverige har ingått bygger på reciprocitet.⁶⁷

3.1.1 Erkännande och verkställighet av utländska domar med stöd i lag

3.1.1.1 Svenska internationella regler

En viktig rättsakt om erkännande och verkställighet av utländska domar är Europaparlamentets och rådets förordning nr 1215/2012 av den 12 september 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2012 års Bryssel I-förordning). Denna förordning gäller mellan medlemsstater inom EU och är den mest tillämpade på området. 2012 års Bryssel I-förordning är en omarbetning av rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2000 års Bryssel I-förordning). 2000 års Bryssel I-förordning innehåller bestämmelser om domstolars behörighet och erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område inom EU och har lagt grunden för utveckling av övriga förordningar på området.⁶⁸

När 2000 års Bryssel I-förordning trädde i kraft ersatte den konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (Brysselkonventionen), som man med tiden hade insett hade vissa svagheter.⁶⁹ Brysselkonventionen tillämpas numera endast i relation till vissa områden i medlemsstater som omfattas av konventionens geografiska tillämpningsområde och som inte omfattas av 2012 års Bryssel I-förordning i enlighet med artikel 355 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF). Detta betyder att konventionen endast är tillämplig på vissa av medlemsstaternas utomeuropeiska territorier.⁷⁰

⁶⁶ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 115 f.

⁶⁷ Morgell, Utsökningsbalk (1981:774) 3 kap. 2 §, Lexino 2023-01-17 (JUNO).

⁶⁸ Prop. 2013/14:219 s. 54.

⁶⁹ Pålsson och Hellner (2016) under rubriken I. A. 3. Bryssel I-förordningen.

⁷⁰ Prop. 2013/14:219 s. 54 f.

Brysselkonventionen var inledningsvis framgångsrik och bidrog till modellen för Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, som senare ersattes av konventionen av den 30 oktober 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet på privaträttens område (Luganokonventionen).⁷¹ Luganokonventionen är parallell till Bryssel I-förordningen och har till syfte att stärka det rättsliga skyddet för enskilda genom att reglera motsvarande frågor som Bryssel I-förordningen men i förhållande till andra parter.⁷²

Brysselkonventionen är inte öppen för anslutande av tredjeland, dvs. stater som inte är medlemmar av varje sig EU eller EFTA. När Bryssel I-förordningen arbetades fram var anslutande av tredjeland en omtvistad fråga. Man ansåg emellertid att Bryssel I-förordningen inte var rätt verktyg för en global harmonisering på området eftersom Bryssel I-förordningen var avsedd som intern lagstiftning för den Europeiska gemenskapen.⁷³ Luganokonventionen gäller mellan medlemsstaterna i EU, Danmark (som egen fördragsslutande part), Island, Norge och Schweiz.⁷⁴ Under vissa förutsättningar är Luganokonventionen även öppen för anslutning av tredjeland. Detta regleras i konventionens artikel 70.1 c) och 70.2, artikel 72 samt artikel 73 och kräver att samtliga konventionsstater samtycker.⁷⁵ EU-kommissionen har nyligen uttalat sig om att Luganokonventionen är avsedd för länder som på något sätt deltar i EU:s inre marknad och att konventionen utgör en kompletterande inre marknadsåtgärd till för samarbetet mellan EU och EFTA/EES. För andra tredjeländers samarbete på området hänvisar kommissionen till samarbetet inom ramen för Haagkonferensen. Detta meddelade kommissionen med anledning av sin rekommendation i fråga om Storbritanniens anslutande till Luganokonventionen efter Brexit, vilket kommissionen motsatte sig.⁷⁶

En konvention från Haagkonferensen som EU och därför även Sverige tillträtt är Haagkonventionen av den 30 juni 2005 om avtal om val av domstol (2005 års Haagkonvention). 2005 års Haagkonvention innehåller regler om domstols behörighet när parterna har avtalat om att en eller flera domstolar i en konventionsstat ska pröva en internationell tvist mellan dem. Konventionen innehåller även regler om erkännande och verkställighet av domar som meddelats av en domstol som utsetts i ett sådant avtal.⁷⁷ Dessa är minimiregler och konventionen begränsar inte erkännande och verkställighet av domar enligt generösare regler i nationell rätt.⁷⁸ Utgångspunkten för konventionen är att prorogationsavtal ska respekteras. Parter som bedriver

⁷¹ van Loon (2020) s. 7.

⁷² Prop. 2013/14:219 s. 55.

⁷³ Brand (2020) s. 6.

⁷⁴ EUT 2009/C 319/01.

⁷⁵ Pålsson och Hellner (2016) under rubriken I. A. 4. Lugano II-konventionen.

⁷⁶ COM(2021) 222 final av den 4 maj 2021.

⁷⁷ Prop. 2014/15:93 s. 1.

⁷⁸ Östlund (2020) s. 352.

internationell handel ska exempelvis kunna räkna med att en dom som meddelats av en vald domstol i en konventionsstat kommer kunna bli erkänd och verkställd i andra konventionsstater.⁷⁹

2005 års Haagkonvention är öppen för anslutande av alla länder och har verkan mellan de konventionsstater som tillträtt den. Konventionen har hittills tillträtts av EU, Danmark (som egen fördragsslutande part), Montenegro, Singapore och Mexiko. Kina, Ukraina, USA, Israel och Nordmakedonien har signerat men inte ratificerat konventionen. Storbritannien har meddelat Haagkonferensen att man kommer att fortsätta vara avtalspart till konventionen trots sitt utträde ur EU.⁸⁰

Det finns fler rättsakter från EU samt andra internationella instrument som på olika områden reglerar domstols behörighet samt erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, bland annat inom familjerätten, transporträtten och immaterialrätten. De ovan nämnda utgör emellertid de viktigaste för Sverige och är mest relevanta i förhållande till 2019 års Haagkonvention.⁸¹ Bryssel- och Luganokonventionerna tillsammans med Bryssel I-förordningen har medfört att länderna inom EU och EFTA i stort fungerar som ett enda jurisdiktionsområde, inom vilket det råder fri rörlighet för domar.⁸² Endast 2005 års Haagkonvention gäller i förhållande till länder utanför EU och EFTA.

3.1.1.2 Svenska nationella regler

Det finns många svenska nationella regler som reglerar frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar, men dessa gäller främst för det familjerättsliga området.⁸³ Vad gäller domar inom det privaträttsliga område som omfattas av 2019 års Haagkonvention, är den svenska nationella regleringen liten. Däremot finns kompletterande bestämmelser till ovan nämnda unionsrättsakter och internationella instrument i lagen (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden (kompletteringslagen). De kompletterande bestämmelserna är till för att de internationella reglerna ska fungera på ett tillfredsställande sätt i den svenska nationella rättsordningen och för att undvika en alltför splittrad lagstiftning.⁸⁴

För att ett utländskt avgörande ska erkännas eller förklaras verkställbart i Sverige enligt 2000 års Bryssel I-förordning, Bryssel- eller

⁷⁹ Prop. 2014/15:93 s. 1.

⁸⁰ Hague Conference on Private International Law, 'Status Table', <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>> (besökt 2023-04-20).

⁸¹ Prop. 2022:23/95 s. 6 f.

⁸² Pålsson och Hellner (2016) under rubriken Förord.

⁸³ Bogdan och Lindskoug (2022) under rubriken Innehåll.

⁸⁴ Pålsson och Hellner (2016) under rubriken I. A. 6. Anknypande svensk lagstiftning jämte förarbeten.

Luganokonventionen stadgas i 9 § kompletteringslagen att ansökan om detta ska göras till den tingsrätten som regeringen föreskriver. Huvudregeln är att inget särskilt förfarande krävs för att en dom ska kunna erkännas i Sverige. Däremot föreskriver 2000 års Bryssel I-förordning, Bryssel- och Luganokonventionerna att särskilt förfarande krävs vad gäller verkställighet. Detta innebär att en dom som har meddelats i en medlemsstat, och som är verkställbar i den staten, ska verkställas i andra stater efter ett särskilt förfarande (exekvatur) i den stat där verkställighet söks. En ansökan om en verkställbarhetsförklaring krävs därför enligt 9 § kompletteringslagen. Först när en dom har förklarats verkställbar kan en part ansöka om verkställighet av domen.⁸⁵

När domstolen handlägger en fråga om erkännande eller verkställighet, följer av 11 § samma lag att domstolen ska tillämpa lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen), om inte annat följer av aktuell unionsrättsakt eller internationellt instrument. Enligt 12 § kompletteringslagen ska ett avgörande som förklaras verkställbart enligt 2000 års Bryssel I-förordning, Brysselkonventionen eller Luganokonventionen verkställas enligt utsökningsbalken på samma sätt som en svensk dom som har vunnit laga kraft, om inte annat följer av unionsrättsakten eller det internationella instrumentet i fråga.

Vad gäller 2012 års Bryssel I-förordning, är en central skillnad jämfört med övriga unionsrättsakter och internationella instrument att den inte ställer krav på särskilt förfarande för erkännande men inte heller för verkställighet. Enligt 2012 års Bryssel I-förordning är en dom som meddelats i en medlemsstat och verkställbar där i stället direkt verkställbar även i en annan medlemsstat, utan krav på verkställbarhetsförklaring eller exekvatur.⁸⁶ Detta följer direkt av förordningen (artikel 39). Därför finns ingen kompletterande regel gällande detta för 2012 års Bryssel I-förordning i svensk rätt.⁸⁷ Detta innebär att det är mer tidskrävande att verkställa en dom med stöd av Luganokonventionen, 2000 års Bryssel I-förordning och Brysselkonventionen än med stöd av 2012 års Bryssel I-förordning.⁸⁸

I stället föreskrivs i 4 § kompletteringslagen en bestämmelse om att en ansökan enligt 2012 års Bryssel I-förordning krävs för att ett avgörande *inte* ska erkännas eller verkställas i Sverige. I övrigt gäller samma regler i kompletteringslagen som för 2000 års Bryssel I-förordning, Bryssel- och Luganokonventionerna.

Särskilt förfarande för verkställighet krävs för domar inom ramen för 2005 års Haagkonvention. 17 § kompletteringslagen föreskriver att en ansökan om

⁸⁵ Pålsson och Hellner (2016) under rubriken III. A. Inledning.

⁸⁶ SOU 2013:63 s. 155 f.

⁸⁷ Ibid. s. 172.

⁸⁸ Ibid. s. 155 f.

att ett avgörande ska förklaras verkställbart i Sverige enligt konventionen ska göras till den tingsrätt som regeringen föreskriver. Konventionen ställer dock inget krav på särskilt förfarande i fråga om erkännande av domar. 2005 års Haagkonvention innehåller bestämmelser, artikel 13.1 och 13.2, som anger vilka handlingar som ska bifogas en ansökan om erkännande, men detta innebär inte ett krav på särskilt förfarande.⁸⁹ I Sverige har man därför valt att inte ha något sådant förfarande.⁹⁰ I övrigt gäller samma reglering som för övriga unionsrättsakter och internationella instrument.

Det finns fler kompletterande bestämmelser till de internationella överenskommelser som nu behandlats i förordningen (2014:1517) om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden på privaträttens område (verkställighetsförordningen). Verkställighetsförordningen innehåller bland annat bestämmelser om vilken tingsrätt som är behörig att ta emot och pröva ansökningar om erkännande och verkställbarhet samt bestämmelser om utfärdande av olika former av intyg och översättningar.⁹¹

3.1.2 Erkännande och verkställighet av utländska domar utan stöd i lag

Som redan konstaterat är huvudregeln i svensk rätt att erkännande och verkställighet av utländska domar endast kan ske om det är särskilt föreskrivet enligt 3 kap. 2 § UB. Föregående avsnitt visar att övervägande del av den reglering som finns på området omfattar domar meddelade inom EU och EFTA. Trots att avgöranden från tredjeland enligt dessa regelverk är formellt verkningslösa saknar de inte helt betydelse, exempelvis kan de ha bevisverkan i mål som prövas i Sverige. Eftersom tillgången till en rättvis domstolsprövning är en mänsklig rättighet enligt artikel 6 EKMR kan man också diskutera huruvida Sverige i vissa fall har en skyldighet att erkänna och verkställa ett utländskt avgörande även om det skulle sakna stöd i lag, till exempel när det föreligger risk för parterna att saken inte kan tas upp till domstolsprövning någon annanstans.⁹²

Det kan också finnas behov av andra undantag från huvudregeln om att erkännande och verkställighet av utländska domar kräver stöd i lag. Ett exempel på en sådan situation är när parterna ingått avtal om att domstol i ett annat land än Sverige är behörig att pröva frågan. Om domen sedan den blivit meddelad inte kan erkännas i Sverige på grund av avsaknad av lagstöd skulle kunna innebära ett oacceptabelt juridiskt vakuum, eftersom parterna i en sådan situation också skulle sakna möjlighet att få saken prövad med verkan i Sverige.⁹³ Situationen har behandlats i praxis. Nedan redogörs för två

⁸⁹ Hartley och Dogauci (2013) s. 77.

⁹⁰ Prop. 2014/15:93 s. 15 f.

⁹¹ Prop. 2022/23:95 s. 8.

⁹² Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 221 f.

⁹³ Bogdan och Hellner (2020) s. 121 f.

rättsfall från HD och ett från Svea hovrätt för att belysa hur domstolen resonerat kring undantag från huvudregeln.

3.1.2.1 *NJA 1973 s. 628*

I NJA 1973 s. 628 valde HD att göra avsteg från kravet på lagstöd. Ursprungsdomen grundade sig på ett exklusivt prorogationsavtal mellan parterna som gav Grekland exklusiv domsrätt. HD hanterade problemet likt en verkställighetsförklaring genom att det utländska avgörandet lades till grund för en svensk dom i samma sak, utan att den utländska domen genomgick materiell prövning, men på samma sätt som ursprungsdomen förpliktade svaranden att betala fordrat belopp till käranden. Till skillnad från en verkställighetsförklaring blir emellertid resultatet av detta en självständig svensk dom som blir gällande i Sverige, medan den ursprungliga utländska domen endast finns med i domskälen. Justitierådet Welamson tillade till utveckling av sin mening i domskälen att om den utländska domen inte skulle kunna erkännas i Sverige skulle det föreligga risk för déni de justice, eftersom käranden då skulle förvägras sin rätt till betalning då svaranden saknade tillräckliga tillgångar i domstolslandet Grekland, vilket inte var fallet i Sverige.⁹⁴

3.1.2.2 *NJA 1986 s. 119*

I NJA 1986 s. 119 gjorde HD skillnad på prorogationsavtal och så kallad tyst prorogation, när svaranden utan foruminvändning deltar i det utländska förfarandet och domstolen på denna grund blir behörig. I målet hade svaranden i ursprungsförfarandet ingått svaromål inför utländsk domstol. HD ansåg att situationen inte kunde jämföras med när en part uttryckligen ingått avtal om den främmande domstolens behörighet. Steget mellan att i förväg träffa avtal om domstols exklusiva behörighet och när svaranden går i svaromål utan förbehåll vid en utländsk domstol ansåg HD var för stort. Eftersom svaranden inte uttryckligen förklarat sig godta den utländska domstolens behörighet eller det på annat sätt framkommit något som skulle kunna likställas med en sådan förklaring, kunde den utländska domen inte erkännas i Sverige.⁹⁵ Tyst prorogation är således inte alltid ett tillräckligt skäl för att frångå kravet på lagstöd.⁹⁶

3.1.2.3 *Svea hovrätts dom i mål nr T 6639-09*

I Svea hovrätts dom i mål nr T 6639–09 var frågan om undantaget från kravet på lagstöd skulle utvidgas från att omfatta situationer med prorogationsavtal till fall där klaganden själva inlett processen vid den utländska domstolen. Enligt hovrätten kan när en part själv inlett förfarandet vid den utländska domstolen jämföras med en förklaring att godta domstolens behörighet, eftersom detta får ses som en betydligt mer aktiv handling än den som

⁹⁴ NJA 1973 s. 628.

⁹⁵ NJA 1986 s. 119.

⁹⁶ Pålsson (1989) s. 155 ff.

bedömdes i NJA 1986 s. 119. Hovrätten menade emellertid att en utvidgning av praxis som medger undantag från kravet på lagstöd för att erkännande och verkställighet av utländska domar ska ske bör göras med viss försiktighet och att det utgör en fråga för lagstiftaren. På grund av detta fann hovrätten att det utländska avgörandet inte kunde tillerkännas sådan verkan att det kunde läggas till grund för en motsvarande svensk dom utan prövning av bakomliggande rättsförhållanden.⁹⁷

Även om handlingen ansågs kunna jämföras med ett exklusivt prorogationsavtal och som en förklaring att godta domstolens behörighet menade alltså hovrätten att utvidgning av undantaget från kravet på lagstöd inte bör göras i rättstillämpningen.

3.1.3 Ordre public i förhållande till den svenska rättsordningen

Ordre public är en allmän princip inom den internationella privat- och processrätten men regleras också uttryckligen i svensk rätt i flera författningar. Svenska domstolar är emellertid mycket försiktiga med att tillämpa denna princip. I praxis hittar man ett stort antal rättsfall där HD uttalar sig om att den främmande lagens tillämpning eller den främmande domen *inte* är uppenbart oförenlig med grunderna för den svenska rättsordningen. Tillämpning av principen där främmande lag eller dom ansetts strida mot den svenska rättsordningen och hindrat en utländsk dom från att erkännas eller verkställas i Sverige är emellertid ovanlig. På grund av detta är innehållet av ordre public enligt den svenska rättsordningen oviss. Tolkningen av innehållet har lämnats åt rättstillämpningen.⁹⁸ Det kan dock bara vara fråga om grundläggande principer för den svenska rättsordningen och konsekvenserna av erkännandet och verkställigheten av den utländska domen måste uppenbart strida mot dessa. Det är alltså inte den isolerade utländska bestämmelsen eller domen som rättstillämparen tar ställning till utan konsekvenserna av den. Med andra ord är kravet för att ordre public ska kunna tillämpas i praktiken högt ställt.⁹⁹ Eftersom hela den internationella privat- och processrätten bygger på att i viss mån erkänna andra rättsordningar än den nationella måste viss tolerans av avvikelser från svensk rätt accepteras, då domstolarna i annat fall inte skulle tillämpa annat än *lex fori*, domstolens lag. Vad som också är klart är att innehållet i ordre public förändras och utvecklas över tid i takt med att samhället och värderingar förändras.¹⁰⁰

En annan fråga gällande ordre public är hur dess innehåll förhåller sig till skyddet för de mänskliga rättigheterna, exempelvis EKMR eller FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Ska en eventuell vägran att erkänna

⁹⁷ Svea hovrätt, mål T 6639-09, dom 2010-11-05.

⁹⁸ Bogdan och Hellner (2020) s. 80 f.

⁹⁹ Maunsbach, Bramstång och Lindskog (2021) s. 86 ff.

¹⁰⁰ Bogdan och Hellner (2020) s. 81 f.

och verkställa en utländsk dom som strider mot EKMR grundas på principen om ordre public eller ska brott mot EKMR anses utgöra en självständig vägransgrund?¹⁰¹

EKMR gäller som lag i Sverige och enligt 2 kap. 19 § RF får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden med anledning av EKMR.¹⁰² Även FN:s barnkonvention gäller som lag i Sverige.¹⁰³ HD har i NJA 2007 s. 168 gett uttryck för att brott mot FN:s barnkonvention strider mot svensk ordre public. I fråga om brott mot EKMR har HD i NJA 1998 s. 817 i stället till synes bedömt brottet som en egen vägransgrund. Frågan är alltså inte helt klar.¹⁰⁴

HD resonerade i NJA 1998 s. 817 huruvida svenska myndigheter är skyldiga enligt EKMR att innan verkställighet av en utländsk dom kan ske, pröva dess förenlighet med konventionen. HD bedömde Europadomstolens dåvarande praxis som att så var fallet i vart fall i någon mån om den utländska rättegången innehaft ”flagranta brister”. HD ansåg dock att det inte kan röra sig om en fullständig omprövning av den utländska domen, eftersom detta skulle betunga det internationella samarbetet i fråga om verkställighet av utländska domar alltför mycket. Särskilt beträffande länder anslutna till EKMR får det enligt HD räcka med att myndigheten i verkställighetslandet gör en mer översiktlig granskning för att kontrollera att domen är förenlig med konventionen. Om det emellertid skulle framkomma uppgifter om omständigheter som gör att domens förenlighet med EKMR kan komma att ifrågasättas måste granskningen vara desto mer grundlig.¹⁰⁵ Värt att påpeka är att en nationell domstol inte har sådan behörighet att granska huruvida ett konventionsland följer EKMR, eftersom detta faller under Europadomstolens exklusiva kompetens enligt artikel 19 i konventionen.¹⁰⁶

Efter HD:s dom har ett viktigt avgörande från Europadomstolen kommit, Pellegrini-domen¹⁰⁷, som eventuellt ger HD anledning att göra en annan tolkning av frågan idag. Domen visar att Europadomstolen under vissa omständigheter anser att ett erkännande av en utländsk dom som är oförenlig med EKMR kan utgöra brott mot EKMR även från det erkännande landets sida, förutsatt att det erkännande landet är bundet av EKMR. Den stora skillnaden från tidigare praxis är att Europadomstolen i och med den senare domen ger uttryck för ett skärpt synsätt: en utländsk dom som strider mot

¹⁰¹ Ibid. s. 83 f.

¹⁰² Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁰³ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

¹⁰⁴ Bogdan och Hellner (2020) s. 83 f.

¹⁰⁵ Bogdan (2003) s. 27 ff.

¹⁰⁶ Saf (2004) s. 660.

¹⁰⁷ Pellegrini v. Italien, mål 30882/96, dom 2001-07-20.

EKMR ska vägras erkännande eller verkställighet även om stridigheten inte är flagrant eller uppenbar.¹⁰⁸

Europadomstolens skärpta bedömning behöver dock inte innebära att svenska myndigheter i varje fall behöver utföra granskningar för att undersöka en utländsk doms förenlighet med EKMR, innan erkännande eller verkställighet kan ske. Utländska domars förenlighet med EKMR kan sannolikt fortsatt presumeras, åtminstone i de fall domen i fråga har meddelats i en stat som är ansluten till EKMR. Utländska domars stridighet med EKMR borde främst bli aktuellt i fråga om domar meddelade av länder som inte är bundna av EKMR. Enligt Michael Bogdan bör en vägran att erkänna eller verkställa en utländsk dom från ett land som inte är bunden av EKMR, grunda sig på ordre public-förbehållet i den konvention vilken genom Sverige förbundit sig att erkänna och verkställa domar från det landet, exempelvis Haagkonventionen. Om vägran ändå inte skulle vara möjligt, till exempel för att Haagkonventionen i fråga föreskriver ett uppenbarhetsrekvisit för att ordre public-förbehållet ska kunna tillämpas och rekvisitet inte är uppfyllt, menar Bogdan att vägran ändå ska ske. Detta eftersom det bör bedömas som mindre allvarligt att bryta mot en Haagkonvention om erkännande och verkställighet av domar än att bryta mot EKMR.¹⁰⁹

3.2 Införandet av 2019 års Haagkonvention i svensk rätt

3.2.1 Frågan väcks

I regeringens faktapromemoria, som syftar till att beskriva och ta ställning till olika EU-förslag samt föreslå hur Sverige ska arbeta med förslaget¹¹⁰, välkomnar regeringen EU:s anslutande till konventionen eftersom det hittills inte funnits något regelverk för erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område på en global nivå. Vidare konstaterar regeringen att reglerna i konventionen kommer att komplettera de unionsrättsliga reglerna på området. Det fastställs också att kompletterande bestämmelser i den svenska rätten sannolikt kommer att behövas för att Sverige ska kunna tillämpa konventionen. Dessa bestämmelser bedöms i faktapromemorian vara av mindre omfattning. Regeringen delar EU-kommissionens bedömning om att det är mer effektivt att ansluta sig till en befintlig multilateral konvention som EU varit med och förhandlat fram än att inleda förhandlingar med länder på bilateral nivå. Regeringen anser vidare att EU:s anslutande är förenligt med proportionalitetsprincipen.¹¹¹

¹⁰⁸ Bogdan (2003) s. 28 f.

¹⁰⁹ Bogdan (2003) s. 28 f.

¹¹⁰ Regeringen, 'Faktapromemoria', <<https://www.regeringen.se/faktapromemoria/>> (besökt 2023-04-28).

¹¹¹ 2020/21:FPM 132 s. 4 ff.

Frågan började utredas och Justitiedepartementet publicerade den 7 oktober 2022 en promemoria med föreslagna kompletterande nationella bestämmelser till konventionen. Promemorian innehåller föreslagna författningsändringar i lag (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden samt förordning (2014:517) om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden på privaträttens område avsedda att förenkla konventionens tillämpning i svensk rätt. Promemorian innehåller även en svensk översättning av konventionstexten.¹¹²

3.2.2 Kompletterande bestämmelser till konventionen

De föreslagna kompletterande regler för införandet av 2019 års Haagkonvention i svensk rätt återfinns i prop. 2022/23:95. Dessa är till stor del motsvarande de kompletterande bestämmelser som redan finns för andra internationella överenskommelser Sverige tillträtt på området, som är beskrivna i avsnitt 3.1.1.2. Bestämmelserna föreslås införas i kompletteringslagen.¹¹³

Regeringens förslag är att en ansökan om att ett utländskt avgörande ska förklaras verkställbart i Sverige enligt 2019 års Haagkonvention ska göras till den tingsrätt som regeringen föreskriver, således samma exekvaturförfarande som gäller för verkställighet enligt andra unionsrättsakter och internationella instrument med undantag för 2012 års Bryssel I-förordning.¹¹⁴ Andra bestämmelser som föreslås införas är att ärendelagen ska tillämpas vid handläggning i domstol av ansökningarna om verkställbarhetsförklaring. Det ska genom en hänvisning till konventionen i kompletteringslagen framgå vilka handlingar som ska bifogas en ansökan om verkställbarhetsförklaring.¹¹⁵ Ett utländskt avgörande som förklaras verkställbart enligt 2019 års Haagkonvention ska verkställas enligt utsökningsbalken på samma sätt som en svensk dom som har fått laga kraft.¹¹⁶ Bestämmelserna förslås träda i kraft den 1 september 2023.¹¹⁷

3.2.3 Remissyttranden

Justitiedepartementets promemoria skickades ut på remiss i samband med att den publicerades.¹¹⁸ Majoriteten av remissinstanserna som granskade promemorian hade inga synpunkter på förslagen. Sveriges advokatsamfund anser att de frågor som konventionen omfattar borde samlas vid ett färre antal domstolar för att kunna höja utbildningsnivån och främja kvalitén på avgörandena. Tidigare sköttes exempelvis ärenden för

¹¹² Ju2022/03004.

¹¹³ Prop. 2022/23:95 s. 10 f.

¹¹⁴ Ibid. s. 11.

¹¹⁵ Ibid. s. 12.

¹¹⁶ Ibid. s. 14.

¹¹⁷ Ibid. s. 15.

¹¹⁸ Ju2022/03004.

verkställighetsförklaringar enligt 2000 års Bryssel I-förordning av hovrätterna vilket Advokatsamfundet anser var en fördelaktig ordning. Advokatsamfundet kritiserar även regleringen av förfarandet för ansökan om verkställighet på grund av bristande pedagogik. Enligt promemorian ska ledning sökas i lagen (1996:242) om domstolsärenden och i respektive konvention eller förordning. Advokatsamfundet uttrycker i stället en önskan om en kort anvisning i kompletteringslagen om hur ansökan om verkställighet görs för att göra förfarandet mer tillgängligt.¹¹⁹

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har desto fler synpunkter. Fakultetsnämnden framhåller att information om vad konventionen kräver av ett nationellt exekvaturförfarande skulle kunna vara fördelaktigt för att nå en enhetlig tillämpning av konventionen. Fakultetsnämnden tolkar situationen som att en svensk exekvaturmyndighet ska ta ställning till om konventionen är tillämplig i tid och rum, om domen ursprungligen är meddelad i en konventionsstat samt om sökanden har gett in de handlingar som krävs enligt artikel 12 i konventionen. Därtill kräver konventionen att den nationella domstolen prövar den utländska domen mot de indirekta behörighetsgrunderna i artikel 5 eller 6 för att undersöka huruvida domen kan erkännas respektive verkställas i Sverige. Fakultetsnämnden menar att detta innebär att en svensk exekvaturmyndighet måste genomföra en kontroll av ursprungsdomstolens direkta behörighet, om ursprungsdomstolen haft en tillräcklig anknytning till parterna eller tvisten för att den resulterade domen ska kunna cirkulera inom ramen för konventionen. Fakultetsnämnden ställer sig frågande till hur ingående denna prövning behöver vara. Fakultetsnämnden efterfrågar också ett klarläggande vad gäller bedömningen av om en dom har vunnit laga kraft för att den ska kunna erkännas i den anmodade staten enligt artikel 4 i konventionen, eftersom den svenska översättningen av konventionen som tillfogats promemorian och ursprungstexterna skiljer sig åt. Enligt ursprungstexterna på engelska och franska framgår att det räcker att domen har verkan i ursprungsstaten för att den ska erkännas i den anmodade staten, men enligt den svenska översättningen ska en dom endast erkännas om den har vunnit laga kraft i ursprungsstaten. Även ett förtydligande vad gäller vilka parter som kan begära ett domsintyg efterfrågas.¹²⁰

3.2.4 Lagrådsremiss

Efter mottagna remissyttranden överlämnade regeringen den 16 februari 2023 en remiss med samma föreslagna författningsändringar till Lagrådet.¹²¹ I lagrådsremissen tar regeringen ställning till remissinstansernas påpekanden. Regeringen invänder mot Advokatsamfundets påpekande om att de avgöranden som konventionen avser borde samlas vid ett färre antal domstolar, för att höja utbildningsnivån och därmed kvalitén på avgörandena.

¹¹⁹ Remissvar från Sveriges advokatsamfund.

¹²⁰ Remissvar från Uppsala universitet.

¹²¹ Lagrådsremiss s. 1.

Regeringen menar att avgöranden enligt 2005 års Haagkonvention och andra instrument på området redan är koncentrerade till vissa i verkställighetsförordningen särskilt utpekade tingsrätter och bedömer därför att det inte finns skäl att införa en annan ordning för ärenden enligt 2019 års Haagkonvention.¹²² Vad gäller Advokatsamfundets önskan om ytterligare anvisning i fråga om förfarandet för ansökan om verkställighet anger regeringen att detsamma bör gälla för 2019 års Haagkonvention som för 2005 års Haagkonvention även här. Det bör därför, på liknande sätt som för 2005 års Haagkonvention, framgå i kompletteringslagen genom en hänvisning till konventionen hur detta förfarande ska gå till, till exempel vilka handlingar som krävs för att domen ska kunna verkställas. Regeringen anser att det inte finns skäl för ytterligare förtydligande i hur förfarandet för ansökan om verkställighet ska gå till. Ledning ska sökas i konventionstexten.¹²³

Vad gäller Uppsala universitets efterfrågan om information kring hur ingående en svensk exekvaturmyndighets prövning av ursprungsdomstolens behörighet enligt artiklarna 5 och 6 i konventionen ska vara, menar regeringen att detta är en fråga för rättstillämpningen med stöd av den förklarande rapporten. I fråga om kritiken mot att den svenska översättningen av konventionstexten avviker från ursprungstexten framför regeringen att den engelska och franska konventionstexten som de enda två officiella språkversionerna av konventionen har företräde framför översättningar till andra språk.¹²⁴

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran och den 30 mars 2023 överlämnade regeringen proposition i ärendet till riksdagen.¹²⁵ Propositionen innehåller samma föreslagna författningsändringar som föreslogs tidigare i ärendet.¹²⁶

3.2.5 Konsekvenser

Regeringens bedömning av vilka konsekvenser som 2019 års Haagkonvention kommer att medföra för det svenska rättsväsendet överensstämmer med det syfte som konventionen är avsedd att uppnå: förbättrad tillgång till effektiva rättsmedel, underlättande av gränsöverskridande handel och investeringar och ökad förutsebarhet för parter i tvister med internationell karaktär. Regeringen bedömer vidare att ökningen av antalet ärenden i allmänna domstolar och hos Kronofogdemyndigheten på grund av konventionen kommer att vara marginell och inte föranleda några större kostnader. Detta är emellertid beroende av vilket genomslag konventionen får och hur många länder som ansluter sig till den, vilket i nuläget är svårt att uttala sig säkert om. För domar

¹²² Ibid. s. 11 f.

¹²³ Lagrådsremiss s. 13.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Prop. 2022/23:95 s. 6 och s. 1.

¹²⁶ Ibid. s. 4 ff.

från länder inom EU innebär konventionen inte någon skillnad, eftersom de EU-rättsliga regelverken kommer att tillämpas i fråga om dessa.¹²⁷

¹²⁷ Ibid. s. 16 f.

4 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område

4.1 Haagkonferensens domsprojekt

Haagkonferensen för internationell privaträtt inleddes år 1893 och är idag en mellanstatlig organisation vars mål är att ”gradvis förenhetliga reglerna inom internationell privaträtt i de deltagande länderna”.¹²⁸ Arbetet syftar till att främja det internationella samarbetet på området för att öka rättssäkerheten och förutsebarheten för individer och företag vid gränsöverskridande rörelse genom att tillhandahålla internationellt överenskomma lösningar, Haagkonventionerna, till vilka stater kan bli parter. Ett stort antal Haagkonventioner har hittills antagits, inom olika rättsområden. Haagkonferensen publicerar även så kallade ”soft law instruments”, i form av rekommendationer och riktlinjer som kan vägleda stater i utvecklingen av sina egna lagstiftningar inom internationell privat- och processrätt.¹²⁹

Idag består organisationen av 91 medlemmar: 90 stater samt EU. Ett ökande antal icke-medlemmar har dessutom antingen undertecknat eller blivit avtalslutande parter till Haagkonventionerna och därför omfattar arbetet över 150 länder runtom i världen.¹³⁰

I början av 1990-talet inledde Haagkonferensen sitt domsprojekt. Domsprojektet syftar till att harmonisera regler i två av huvudfrågorna inom internationell privaträtt: frågan om domstols internationella behörighet samt frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar.¹³¹ Projektet inleddes med ambitionen att förhandla fram en dubbel konvention till för att täcka båda frågorna och förhandlingarna resulterade år 2001 i en preliminär text. Texten innehöll för många frågetecken och på grund av svårigheter för parterna att komma överens i många delar följdes den preliminära texten aldrig upp av någon slutlig text. Man bestämde sig för att ta ett steg tillbaka och dela upp projektet i mindre delar.¹³² Arbetet kom i stället att fokusera på exklusiva prorogationsavtal, vilket så småningom ledde fram till 2005 års

¹²⁸ 2006/719/EG.

¹²⁹ Hague Conference on Private International Law, 'About HCCH', <<https://www.hcch.net/en/about>> (besökt 2023-03-09).

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Hague Conference on Private International Law, 'Jurisdiction Project', <<https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>> (besökt 2023-04-20).

¹³² Prel. Doc. No 11 of August 2000; Prel. Doc. No 16 of February 2002.

Haagkonvention om avtal om val av domstol. Konventionen trädde i kraft den 1 oktober 2015.¹³³

Åren därpå arbetade Haagkonferensen för att uppmuntra länders tillträde till 2005 års Haagkonvention. 2011 återupptogs domsprojektet och nya förhandlingar inleddes med siktet på en konvention med ett bredare tillämpningsområde. En expertgrupp utsågs för att identifiera möjliga områden för fortsatt arbete och eftersom frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar ansågs enklare att nå konsensus kring blev expertgruppens rekommendation att ett arbete mot en konvention som uteslutande reglerade denna fråga borde inledas, med andra ord en enkel konvention. En arbetsgrupp tillsattes för att utarbeta ett utkast till en sådan konvention och en första version presenterades 2015. 2019 var arbetet slutfört och 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område antogs av Haagkonferensen.¹³⁴ I skrivande stund har Ukraina både signerat och ratificerat konventionen, medan Uruguay, Costa Rica, Israel samt Ryssland signerat men inte ratificerat konventionen. EU tillträdde den 29 augusti 2022 och därmed dess medlemsstater (se avsnitt 4.2).¹³⁵

Domsprojektet inom Haagkonferensen har fortsatt. För närvarande diskuteras en framtida konvention om domstols behörighet.¹³⁶

4.2 EU:s tillträde till konventionen och förhållandet till svensk rätt

Europeiska unionens råd beslutade den 12 juli 2022 om EU:s anslutning till konventionen om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område.¹³⁷ I EU-kommissionens förslag till rådets beslut står att medborgare och företag i EU som idag vill få en dom erkänd eller verkställd i ett land utanför EU:s gränser ställs inför ett splittrat rättsligt landskap i brist på ett internationellt ramverk som reglerar frågan. Detta innebär att borgenärer behöver orientera sig i ett ”lapptäcke” av nationella lagar om erkännande eller verkställighet av utländska domar i länder utanför EU, och ingångna internationella avtal på området. Detta kräver både tid och expertis och kan inverka negativa på företags och individers vilja att driva sina anspråk eller att överhuvudtaget engagera sig i internationell handel.¹³⁸ I skälen till

¹³³ Hartley och Dogauchi, s. 25.

¹³⁴ Garcimartín och Saumier (2020) s. 44 f.

¹³⁵ Hague Conference on Private International Law, 'Status Table', <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>> (besökt 2023-04-20).

¹³⁶ Hague Conference on Private International Law, 'Jurisdiction Project', <<https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>> (besökt 2023-04-20).

¹³⁷ 2022/1206.

¹³⁸ COM(2021) 388 final av den 16 juli 2021.

rådets beslut anges att EU deltog aktivt i förhandlingarna som föranledde konventionen och att EU delar dess mål. Tillväxten av gränsöverskridande handel har medfört ökade juridiska risker för både företag och individer inom EU. Situationen kräver ett förutsebart internationellt system för erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område. 2019 års Haagkonvention tillhandahåller detta, samtidigt som den tillåter erkännande och verkställighet av tredjelandsdomar inom EU endast om grundläggande principer i EU-rätten respekteras.¹³⁹

2019 års Haagkonvention innehåller bestämmelser som gör det möjligt för en konventionspart att begränsa konventionens tillämpningsområde (artiklarna 17–19, se mer om detta i avsnitt 4.4.3). Vid tillträdet till konventionen lämnade EU ett sådant förbehåll. Enligt förbehållet kommer konventionen inte att vara tillämplig på domar om nyttjanderätt till fast egendom belägen i EU, för annat än bostadsändamål.¹⁴⁰

EU:s medlemsstater blir bundna av 2019 års Haagkonvention genom att EU ansluter sig till den och behöver inte på egen hand underteckna, ratificera eller på annat sätt godkänna konventionen. Enligt artikel 3.2 FEUF (fördraget om Europeiska unionens funktionssätt) har unionen exklusiv befogenhet att ingå internationella avtal i den mån dess ingående kan påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa. I skälen till beslutet konstaterar rådet att konventionen påverkar unionens lagstiftning och att unionen därför har exklusiv kompetens i alla frågor som regleras av konventionen.¹⁴¹ Konventionen blir därmed en del av EU-rätten och bindande för alla medlemsstater. Att EU har exklusiv befogenhet innebär i detta fall att endast EU har rätt att förhandla och tillträda konventionen. Medlemsstaterna kan inte själva förhandla om multilaterala eller bilaterala avtal om erkännande och verkställighet av privaträttsliga domar.¹⁴²

FEUF, fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, är ett av EU:s grundfördrag och tillhör EU:s primärrätt. I FEUF finns bestämmelser om EU:s befogenheter och FEUF utgör därmed rättslig grund för sekundärrätten och EU:s lagstiftning.¹⁴³ Internationella avtal som EU ingår med en tredjepartsorganisation som Haagkonferensen för internationell privaträtt omfattas av sekundärrätten.¹⁴⁴ Som namnet antyder har EU:s primärrätt företräde framför EU:s sekundärrätt: om en bestämmelse inom sekundärrätten strider mot en bestämmelse inom primärrätten går primärrätten före. EU-domstolen är behörig att pröva sekundärrättens lagenlighet gentemot fördragen enligt artikel 264 i FEUF och har konstaterat att skyldigheter som följer av ett internationellt avtal inte går före EU:s

¹³⁹ 2022/1206.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Bergström och Hettne (2014) s. 45.

¹⁴³ Ibid. s. 22 f.

¹⁴⁴ Ibid. s. 45.

konstitutionella principer som återfinns i grundfördragen.¹⁴⁵ Internationella avtal har i sin tur företrädelse framför andra bestämmelser inom sekundärrätten.¹⁴⁶

Enligt artikel 267 FEUF kan medlemsstaterna begära förhandsavgörande från EU-domstolen avseende tolkningen av EU-rätten. Eftersom ett internationellt avtal som EU är avtalspart till utgör en del av EU-rätten kan medlemsstaterna enligt samma artikel begära förhandsavgörande av ett internationellt avtal. Detta betyder att EU-domstolen kan komma att meddela förhandsavgöranden vad gäller tolkning av 2019 års Haagkonvention, som sannolikt även kommer att påverka hur andra konventionsparter tolkar konventionen.¹⁴⁷

Artikel 29 i konventionen innehåller en möjlighet för en konventionsstat att informera konventionens depositarie om att förbindelser inte ska upprättas med en viss stat. För att konventionen ska gälla mellan två konventionsstater får ingen av dem ha gjort en sådan anmälan. En anmälan kan göras vid en konventionsstats anslutning till konventionen eller efter att en ny stat har anslutit sig. Anmälan kan när som helst återkallas. När en ny stat tillträder konventionen kan en anmälan tillkännages inom tolv månader från det officiella meddelandet om tillträdet.¹⁴⁸

EU anslöt sig till 2019 års Haagkonvention den 29 augusti 2022, samma dag som Ukraina. Konventionen förutses därför i skrivande stund träda i kraft den 1 september 2023, om inte någon av parterna använder sin möjlighet enligt artikel 29 och anmäler att konventionen inte ska ha verkan i förhållande till den andra parten såsom beskrivs ovan. Ingenting tyder på detta i nuläget.¹⁴⁹

4.3 Konventionens syfte

Haagkonferensen för internationell privaträtt har satt i system att publicera förklarande rapporter, ”Explanatory Reports”, till de rättsliga instrument som tas fram. Rapporterna syftar till att informera allmänheten om vad man avsett med instrumentet i fråga.¹⁵⁰ I förordet till den förklarande rapporten till 2019 års Haagkonvention understryks återigen att behovet av ett globalt ramverk för att främja gränsöverskridande cirkulation av domar är stort. Människor, varor, information och pengar rör sig i allt större utsträckning och internets och teknikens tilltagande framväxt förstärker behovet av ett internationellt effektivt tvistlösningssystem. I bristen på ett sådant system står individer och företag inför alltför stora risker. Avsaknaden av tillräckliga rättsmedel har

¹⁴⁵ Bergström och Hettne (2014) s. 32.

¹⁴⁶ Ibid. s. 45 f.

¹⁴⁷ Wilderspin och Vysoka (2020) s. 46 f.

¹⁴⁸ Öhlund (2020) s. 358 f.

¹⁴⁹ Prop. 2022/23:95 s. 6.

¹⁵⁰ Hague Conference on Private International Law, 'Explanatory Reports' <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/publications2/explanatory-reports>> (besökt 2023-05-22).

ofta lett till att tvisterna tvingats till lösning i en annan stat, till exempel där gäldenären i en tvist är bosatt eller har tillgångar, helt enkelt för att borgenären överhuvudtaget ska få möjlighet att utöva sin rätt att få fordran betald. Dessa situationer har inneburit onödiga kostnader och dröjsmål i domstolarnas handläggning av tvisterna. Det har också inneburit stor osäkerhet i fråga om förfarandenas utgång.¹⁵¹

2019 års Haagkonvention syftar till att vara en del av lösningen på denna problematik. Konventionen avser att fastställa en gemensam ram för den globala cirkulationen av domar på privaträttens område genom att erbjuda rättssäkerhet och förutsebarhet när det gäller i vilken utsträckning, en dom som meddelats i en konventionsstat kommer att bli erkänd och i förekommande fall verkställd i en annan konventionsstat. Konventionen ska förbättra och effektivisera tillgången till en rättvis rättegång och underlätta företags och individers gränsöverskridande rörelse genom att minska de risker, kostnader och tidsramar som vanligtvis är förknippade med erkännande och verkställighet av utländska domar. Dessutom ska konventionen möjliggöra för kärande att göra välgrundade val om var de ska väcka talan, med hänsyn till möjligheten att kunna verkställa den resulterande domen i andra stater.¹⁵² Enligt generalsekreteraren av Haagkonferensen, Christophe Bernasconi, är det positiva mottagandet av konventionen ett tecken på det stora behovet av den. Han beskriver konventionen som en otvivelaktig ”gamechanger” för gränsöverskridande tvistlösning och internationell privaträtt.¹⁵³

2019 års Haagkonvention behandlar som nämnt en av tre huvudfrågor inom internationell privat- och processrätt: erkännande och verkställighet av utländska domar. De andra två huvudfrågorna, lagval och domstols behörighet, behandlas inte. Konventionens funktion går ut på internationellt rättsligt samarbete och ska ses som ett komplement till 2005 års Haagkonvention om avtal om val av domstol. 2019 års Haagkonvention liknar på många sätt 2005 års Haagkonvention och har samma övergripande mål, men 2019 års Haagkonvention strävar efter att utöka dessa mål till att även omfatta rättsliga förhållanden som inte präglas av exklusiva avtal om val av domstol.¹⁵⁴

4.4 Översikt över konventionens innehåll

4.4.1 Kapitel I – Tillämpningsområde och definitioner

Konventionen är uppdelad i fyra kapitel. Det första kapitlet behandlar konventionens tillämpningsområde och definitioner. Tillämpningsområdet

¹⁵¹ Garcimartín och Saumier (2020) s. 3.

¹⁵² Ibid. s. 48.

¹⁵³ Ibid. s. 4.

¹⁵⁴ Ibid. s. 48 f.

omfattar domar på privaträttens område (artikel 1), men utesluter en rad frågor som omfattas av andra instrument eller på grund av att multilateral konsensus är svår att uppnå i dessa frågor.¹⁵⁵ Enligt artikel 1.1 ska konventionen inte tillämpas på frågor om skatt eller tull, inte heller på förvaltningsrättsliga frågor, som i synnerhet är exkluderade från tillämpningsområdet.

Konventionen är oberoende av parternas karaktär, dvs. om det rör sig om juridiska eller fysiska personer, privata eller offentliga. Även en stat, eller en representant för staten, kan vara part i domen i fråga. Konventionen innehåller ingen definition av vad som åsyftas med domar på "privaträttens område". Frågan om en dom ska anses vara på privaträttens område är upp till bedömningen av domstolen i den anmodade staten. Domstolen ska i en sådan bedömning beakta behovet av att tolkningen görs uniformt mellan konventionsstaterna. Bedömningen ska därför göras inom ramen för konventionen och ta hänsyn till dess internationella karaktär, inte enligt domstolens nationella rätt, i enlighet med konventionens artikel 20 som föreskriver just uniform tolkning av konventionen. Detta för att främja förutsebarheten för parterna.¹⁵⁶

Konventionen är däremot inte tillämplig på domar inom det offentlighetsrättsliga området. En viktig faktor för att skilja ut dessa domar är om en av parterna utövar statlig eller suverän makt. Det är därför viktigt att identifiera det rättsliga förhållandet mellan parterna i tvisten och undersöka den rättsliga grunden för talan vid ursprungsdomstolen, för att fastställa vad domen avser. Ett typexempel på utövandet av offentlig makt är straffrättsliga frågor. Dessa är därför exkluderade från konventionen. Med andra ord, om ingen av parterna utövar offentlig makt är konventionen i regel tillämplig.¹⁵⁷

Artikel 1.2 definierar det territoriella område som konventionen är tillämplig på: erkännande och verkställighet av en dom som har meddelats av en domstol i en annan konventionsstat. Båda stater behöver vara parter till konventionen och ingen av staterna får ha invänt mot den andra statens tillträde enligt artikel 29. Konventionen behöver vara i kraft mellan ursprungsstaten och den anmodade staten den dag då talan väcks i ursprungsstaten för att vara tillämplig på domen i fråga (artikel 16). När en talan ska anses väckt definieras inte i konventionen, men bedömningen ska fokuseras på den första processuella åtgärd som ger upphov till inledandet av domstolsförfarandet i ursprungsstaten, till exempel inlämning av stämningsansökan eller motsvarande handling till domstolen. Om svaranden enligt nationell rätt ska delges före inlämning av den inledande handlingen till domstolen, ska tidpunkten vara när myndigheten som är ansvarig för

¹⁵⁵ Garcimartín och Saumier (2020) s. 48 f.

¹⁵⁶ Ibid. s. 52.

¹⁵⁷ Ibid. s. 53.

delgivningen mottar handlingen.¹⁵⁸ Detta synsätt speglar alltså tidpunkten för när en talan anses väckt enligt Bryssel I-förordningen, vilket bättre balanserar parternas intresse jämfört med det föregående systemet i Brysselkonventionen som gav viss fördel till kärke.

Artikel 2 utvecklar tillämpningsområdet i artikel 1, bland annat genom att föreskriva en lista på områden som är exkluderade från konventionen. Tillhörande listan är till exempel frågor om fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet och rättshandlingsförmåga, frågor om underhållsskyldighet, familjerättsliga frågor samt frågor om arv och testamente. Dessutom undantas frågor om konkurs, frågor om transport av passagerare och gods, ärekränkning och personlig integritet samt immaterialrättsliga och vissa konkurrensrättsliga frågor. Konventionen ska inte heller tillämpas på skiljeförfaranden eller andra liknande förfaranden.¹⁵⁹

Artikel 3 definierar vad som menas med ”defendant” (svarande) respektive ”judgment” (dom) och specificerar när en juridisk person ska anses ha hemvist i en stat. Även detta för att främja en enhetlig tolkning av konventionen mellan konventionsstaterna i enlighet med artikel 20. Med ”judgment” åsyftas alla avgöranden i sak meddelade av en domstol, oavsett vad beslutet kan tänkas kallas. Även ett domstolsbeslut om rättegångskostnader går under begreppet förutsatt att kostnaderna avser ett avgörande i sak som kan erkännas eller verkställas inom ramen för konventionen. En interimistisk skyddsåtgärd ingår inte i definitionen. Konventionen innehåller däremot inte en definition av vad som åsyftas med begreppet ”court” (domstol). Ett förslag uppkom under förhandlingarna men togs aldrig in i den slutgiltiga texten på grund av svårigheter att formulera en tillräckligt precis definition. Detta diskuteras närmare i den förklarande rapporten. I princip måste begreppet tolkas autonomt och avser myndigheter eller organ som ingår i en stats rättsväsende och utövar rättsliga funktioner. Begreppet omfattar inte administrativa myndigheter, notarier eller icke-statliga myndigheter.¹⁶⁰

4.4.2 Kapitel II – Erkännande och verkställighet

4.4.2.1 Allmänna bestämmelser

Det andra kapitlet utgör konventionens kärna.¹⁶¹ En dom som är meddelad i en konventionsstat ska bli erkänd och verkställd i en annan konventionsstat i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel. Detta framgår av artikel 4 som föreskriver de allmänna bestämmelserna för cirkulation av domar mellan konventionsstaterna inom ramen för konvention. Artikel 4 bygger på tre förutsättningar: att domen faller inom konventionens tillämpningsområde, att

¹⁵⁸ Ibid s. 54.

¹⁵⁹ Garcimartín och Saumier (2020) s. 56.

¹⁶⁰ Ibid s. 72 ff.

¹⁶¹ Ibid. s. 49.

den har fått verkan i ursprungsstaten och i förekommande fall är verkställbar samt att domen är berättigad till erkännande och verkställighet enligt artikel 5 och 6.¹⁶²

Erkännande och verkställighet av en dom som uppfyller förutsättningarna får endast vägras på de grunder som anges i konventionen (artikel 4.1). Den anmodade staten ska endast bedöma sakfrågan i domen till den del det är nödvändigt för att kunna tillämpa konventionen (artikel 4.2). Domen ska inte bli föremål för en ny sakprövning. Artikel 4 innehåller även en bestämmelse om en dom överklagats i ursprungsstaten eller om tidsfristen för ordinarie överklagande ännu inte löpt ut där.¹⁶³

4.4.2.2 *Grunder för erkännande och verkställighet*

Artikel 4 ska läsas i kombination med artikel 5, som anger grunderna för erkännande och verkställighet av en dom genom att identifiera de kopplingar mellan domen och ursprungsstaten, som ursprungsdomstolen grundat sin behörighet på. Grunderna i artikel 5 anses vara tillräckliga för att erkännande och verkställighet ska kunna ske och utgör det så kallade jurisdiktionsfiltret.¹⁶⁴ Den anmodade staten utför en bedömning av domen från ursprungsstaten gentemot denna lista med indirekta behörighetsgrunder som anger vilka domar som är berättigade till erkännande och verkställighet i den anmodade staten inom ramen för konventionen (artikel 5.1). Vissa grunder är enligt artikel 5.2 inte tillämpliga på mål där svaranden är part i form av konsument eller arbetstagare, respektive på vissa domar i mål om hyra av fast egendom för bosättning eller om registrering av fast egendom enligt artikel 5.3. Sådana domar är endast erkännbara respektive verkställbara om de har meddelats av en domstol i den stat där egendomen är belägen.

Artikel 6 innehåller en exklusiv grund för dom om sakrätt i fast egendom. En sådan dom ska erkännas och verkställas endast om egendomen är belägen i ursprungsstaten.¹⁶⁵ Om en sådan dom inte träffas av filtret i artikel 6 får erkännande eller verkställighet inte ske, varken utifrån konventionen eller nationell rätt, såtillvida båda länder är medlemmar av konventionen. Artikel 6 föreskriver ingen skyldighet för konventionsstater gentemot stater som inte är medlemmar av konventionen.¹⁶⁶

Reglerna om domstols indirekta behörighet är inte till för att domstolen i den anmodade staten ska bedöma ursprungsdomsstolens behörighet. Syftet är endast att avgöra om domar är berättigade till att cirkulera inom konventionen och reglerna utgör således endast ett led i förfarandet för att domen i fråga

¹⁶² Ibid s. 78.

¹⁶³ Garcimartín och Saumier (2020) s. 49 och s. 79 f.

¹⁶⁴ Ibid. s. 88.

¹⁶⁵ Ibid. s. 49.

¹⁶⁶ Ibid. s. 111 ff.

ska kunna erkännas och verkställas enligt konventionen.¹⁶⁷ De indirekta behörighetsgrunderna i artikel 5 är emellertid inte en uttömmande lista utan utgör endast minimikrav: ingenting hindrar konventionsstaterna från att erkänna eller verkställa domar enligt generösare nationell lagstiftning eller andra internationella överenskommelser, med undantag för domar som rör sakrätt i fast egendom enligt artikel 6. Detta framgår av artikel 15 i konventionen.¹⁶⁸ Jurisdiktionsfiltret i artikel 5 och 6 är emellertid det som ger domar rätt att cirkulera inom ramen för 2019 års Haagkonvention. Exempel på en indirekt behörighetsgrund i artikel 5 är att en dom kan erkännas och verkställas om den person mot vilken erkännande eller verkställighet begärs hade hemvist i ursprungsstaten vid den tidpunkt då personen blev part i förfarandet vid ursprungsdomstolen (artikel 5.1 a)).

4.4.2.3 Vägransgrunder

Artikel 7 föreskriver vägransgrunder för att erkänna eller verkställa en dom. Artikel 7 är indelad i två kategorier: den första kategorin (artikel 7.1) innehåller en lista över grunder som tillåter, men inte förpliktigar, den anmodade staten att vägra erkännande och verkställighet av en dom. Grunderna är baserade på hur förfarandet gick till i ursprungsdomstolen och själva domens art eller innehåll. Artikel 7.1 utgör en uttömmande lista och begränsar de skäl en part kan åberopa för att undvika erkännande eller verkställighet i den anmodade staten och vad den anmodade domstolen har utrymme att göra. Den andra kategorin (artikel 7.2) behandlar frågan om litispändens.¹⁶⁹

Artikel 7.1 a) ger konventionsstaterna möjlighet att vägra ett erkännande eller verkställighet av en dom om den tillkommit utan att svaranden delgivits i tillräcklig tid eller utsträckning för att kunna förbereda sitt svaromål. Vad som åsyftas med tillräcklig delgivning definieras inte i bestämmelsen, men utgångspunkten är att delgivningen ska vara tillräcklig för att svaranden ska kunna förbereda sitt försvar. Bedömningen ska göras utifrån de faktiska, snarare än de tekniska omständigheterna och ta ställning till om stämningsansökan innehåller vissa väsentliga delar samt hur svaranden agerade vid ursprungsdomstolen. Till exempel får svaranden inte ha ingått svaromål i ursprungsdomstolen utan att ha gjort gällande bristande delgivning, förutsatt att lagen i ursprungsstaten tillåter svaranden att göra gällande detta.¹⁷⁰

Vägran får också ske enligt artikel 7.1 a) om svaranden delgivits på ett sätt som är oförenligt med grundläggande principer för delgivning i den anmodade staten, men enbart om delgivningen ägt rum i den anmodade staten. Denna del har således ett mycket begränsat tillämpningsområde och

¹⁶⁷ Ibid. s. 97.

¹⁶⁸ Ibid. s. 49.

¹⁶⁹ Garcimartín och Saumier (2020) s. 115.

¹⁷⁰ Ibid. s. 116 f.

tillåter inte den anmodade staten att bedöma delgivningsförfarandet enligt nationell lagstiftning någon annanstans än i den egna staten, och endast utifrån grundläggande principer i den nationella lagstiftningen. Utgångspunkten för bestämmelsen är att delgivningsförfarandet är en suverän handling. Konventionen definierar inte vad grundläggande principer för delgivning innebär, men för att vägransgrunden i denna del ska kunna tillämpas behöver delgivning ha skett på ett sätt som kränker den anmodade statens suveränitet eller säkerhet.¹⁷¹

Artikel 7.1 c) baseras på principen om *ordre public*: ”en ansökan om erkännande och verkställighet får avslås om erkännande eller verkställighet skulle stå i uppenbar strid med grunderna för rättsordningen i den anmodade staten, inklusive situationer där de specifika förfaranden som lett fram till domen är oförenliga med grundläggande principer om processuell rättvisa i den staten samt situationer som innebär kränkningar av den statens säkerhet eller suveränitet”.¹⁷² Begreppet rättsordning ska tolkas strikt och förbehållet ska endast åberopas i undantagsfall. Kravet på uppenbarhet ger uttryck för detta. Erkännande eller verkställighet av en dom behöver utgöra ett *uppenbart* brott mot en rättsregel eller en rättighet som anses som fundamental i rättsordningen i den anmodade staten. Formuleringen om grundläggande principer om processuell rättvisa motiveras av att i vissa stater är sådana principer, till exempel rätten till en rättvis rättegång, konstitutionella. I sådana stater kan det således strida mot grundlagen att erkänna en utländsk dom som meddelats på grundval av ett förfarande som utgjort brott mot dessa grundläggande principer. I den förklarande rapporten anges att denna formulering i punkt c) överlappar de processuella garantier och grundläggande principer för delgivning i vägransgrunden i punkt a) samt åtgärder vidtagna för processuell rättvisa gentemot bedrägeri i punkt b). Detta bör säkerställa ett adekvat processuellt skydd för parter som står inför förfaranden för erkännande och verkställighet, oavsett på vilket sätt dessa frågor hanteras i den anmodade staten.¹⁷³

I den förklarande rapporten framhävs även svårigheterna med att definiera innehållet i ett lands nationella rättsordning. Dess mening inom konventionens tillämpningsområde ska emellertid förstås tillsammans med skyddet som andra vägransgrunder i artikel 7 ger uttryck för, som ovan ger exempel på. En tvingande regel i den anmodade statens rättsordning som den utländska domen inte upprätthåller är emellertid inte tillräckligt för att *ordre public*-förbehållet ska aktualiseras enligt konventionen. Skyddet ska i stället endast utlösas när en sådan tvingande regel återspeglar en grundläggande värdering i rättsordningen, vars kränkning skulle vara uppenbar om erkännande eller verkställighet av den utländska domen var tillåten. Det är

¹⁷¹ Ibid. s. 117 f.

¹⁷² Citerat från den svenska översättningen av konventionstexten, bilaga 2 i Ju2022/03004.

¹⁷³ Garcimartín och Saumier (2020) s. 119 f.

emellertid upp till varje konventionsstat att definiera skyddet av rättsordningen.¹⁷⁴

Artikel 7.1 e) och f) i konventionen behandlar frågan om två oförenliga domar. Punkt e) anger att erkännande och verkställighet får vägras om domen är oförenlig med en dom som har meddelats av en domstol i den anmodade staten i ett mål mellan samma parter. Domen behöver inte avgöra samma sak, till skillnad från punkt f) som anger en vägransgrund för om domen är oförenlig med en tidigare dom som meddelats av en domstol i en annan stat i ett mål mellan samma parter och som dessutom behandlar samma sak, förutsatt att den tidigare domen uppfyller kraven för erkännande i den anmodade staten. Punkt f) reglerar det fall när de båda oförenliga domarna kommer från främmande stater. Punkt e) är således bredare i sitt tillämpningsområde än punkt f) och artikel 7.2 nedan eftersom den inte kräver att de två avgörandena avgör samma sak. Två domar ska anses vara oförenliga med varandra när det inte är möjligt att agera i enlighet med den ena utan att helt eller delvis bryta mot den andra. För att två domar ska handla om samma sak krävs att de innehåller samma centrala eller väsentliga fråga.¹⁷⁵

Punkterna e) och f) i artikel 7.1 reglerar således frågan om två parallella rättegångar som resulterat i två oförenliga domar. Frågan om litispens regleras i artikel 7.2: när en rättegång fortfarande pågår i den anmodade staten när erkännande eller verkställighet av en dom mellan samma parter och i samma sak meddelad av en annan stat efterfrågas. Situationen som artikel 7.2 tar sikte på är således annorlunda än vad bestämmelser om litispens vanligtvis tar sikte på, eftersom den ena av rättegångarna redan blivit slutförd och erkännande eller verkställighet av den meddelade domen efterfrågas i en stat där rättegång om samma sak mellan samma parter pågår. I en sådan situation kan erkännande eller verkställighet skjutas upp eller vägras, om talan vid domstolen i den anmodade domstolen väcktes före talan vid ursprungsdomstolen väcktes, samt om det finns en nära anknytning mellan tvisten och den anmodade staten. Litispens i en annan stat kan inte åberopas som vägransgrund.¹⁷⁶

Skälet till att vägransgrunden endast är tillämplig om talan först väcktes vid domstolen i den anmodade staten och att den anmodade staten bör tillåtas gå vidare i sin rättegång är för att ursprungsdomstolen redan från början borde ha gett företräde till den domstol där talan först väcktes och skjutit upp eller vägrat att inleda rättegången, eftersom samma tvist redan var avhängig i en annan stat. Vid vilken tidpunkt en talan ska anses väckts gäller samma som för artikel 1.2 i kapitel I.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Ibid. s. 120.

¹⁷⁵ Garcimartín och Saumier (2020) s. 122 f.

¹⁷⁶ Ibid. s. 124.

¹⁷⁷ Ibid. s. 124.

Anledningen till kravet på att det även ska finnas en nära anknytning mellan tvisten och den anmodade staten är för att undvika strategiskt eller opportunistiskt beteende från parterna i syfte att dra fördel av förfarandet. Till exempel genom att en potentiell svarande i stat A flyttar till stat B och väcker talan mot den andra parten där, endast för att förhindra erkännande och verkställighet av en utländsk dom i stat B i framtiden. Vad en nära anknytning innebär definieras emellertid inte, men grunderna i artikel 5 bör uppfylla rekvisitet.¹⁷⁸

Om ett förfarande pågår mellan samma parter i samma sak i den anmodade staten och de två ovan beskrivna rekvisiten är uppfyllda kan erkännande och verkställighet av domen alltså skjutas upp eller vägras enligt artikel 7.2. Ett avslag hindrar dock inte att en senare ansökan om erkännande eller verkställighet framställs, vilket framgår av artikeln.

4.4.2.4 *Vissa frågor om tolkning och tillämpning av konventionen*

Efterföljande artiklar i kapitel II behandlar specifika frågor om tolkning och tillämpning av konventionen, närmare bestämt erkännande och verkställighet av avgöranden som innehåller preliminära frågor (artikel 8) respektive av en avskiljbar del av en dom (artikel 9), vägran av erkännande och verkställighet av en dom som innebär tillerkännande av skadestånd (artikel 10) och verkställbarhet av en förlikning (artikel 11). Slutligen innehåller kapitel II även bestämmelser om vissa processuella frågor för att underlätta konventionens tillämpning. Enligt artikel 12 ska en part som ansöker om erkännande eller verkställighet lämna in vissa angivna handlingar till domstolen i den anmodade staten. Förfarandet ska regleras av lagstiftningen i den anmodade staten, om inte annat framgår av konventionen, och domstolen i den anmodade staten ska agera skyndsamt (artikel 13).¹⁷⁹ Artikel 14 innehåller bestämmelser om säkerhet som kan krävas av parterna för att garantera betalning av rättegångskostnaderna. Bestämmelsen var omdiskuterad under förhandlingarna av konventionen; vissa parter stöttade reglering av frågan och andra inte. Bestämmelsen återspeglar båda synsätten, med hjälp av en ”opt-out”-mekanism i sista stycket som tillåter konventionsstater att välja bort tillämpningen av bestämmelsen.¹⁸⁰ Artikel 15 anger, som tidigare redan konstaterat, möjligheterna för erkännande och verkställighet enligt nationell rätt.

4.4.3 Kapitel III – Allmänna bestämmelser

Det tredje kapitlet innehåller mer generella bestämmelser. Enligt artikel 16 ska konventionen tillämpas på erkännande och verkställighet av domar om konvention hade verkan mellan ursprungsstaten och den anmodade staten vid

¹⁷⁸ Ibid. s. 124.

¹⁷⁹ Garcimartín och Saumier (2020) s. 49.

¹⁸⁰ Ibid. s. 143.

den tidpunkt då ett förfarande inleddes i ursprungsstaten. Den anmodade staten måste verifiera datumet för när förfarandet inleddes i ursprungsdomstolen (för denna tidpunkt gäller samma som enligt artikel 1.2) samt huruvida konventionen hade verkan mellan ursprungsstaten och den anmodade staten vid den tidpunkten.¹⁸¹

Artikel 17 innehåller en möjlighet för en stat att begränsa erkännande och verkställighet av domar som meddelats av en domstol i en annan konventionsstat, om parterna i domen i fråga hade sin vistelseort i den anmodade staten och om förbindelsen mellan parterna och alla andra faktorer av betydelse för tvisten, bortsett från platsen för ursprungsdomstolen, endast hade anknytning till den anmodade staten. Artikel 18 och artikel 19 föreskriver ytterligare möjlighet för en stat att begränsa konventionens tillämpningsområde i vissa fall; artikel 18 vad gäller särskilda områden och artikel 19 vad gäller domar som rör en stat. Konventionsstaterna måste tillkännage sådana begränsningar enligt vissa villkor.

Behovet av att främja en enhetlig tillämpning och tolkning av konventionen framgår av artikel 20. Det är generalsekreteraren för Haagkonferensen för internationell privaträtt som sköter översynen av konventionens tillämpning (artikel 21). En viktig uppgift för generalsekreteraren är att övervaka förklaringar som konventionsstaterna kan göra enligt artiklarna 14, 17, 18 och 19.¹⁸² Vidare innehåller kapitlet bestämmelser om konventionsstater med fler än ett rättssystem (artikel 22) samt konventionens förhållande till andra internationella instrument (artikel 23). Konventionen ska så långt som det är möjligt tolkas som kompatibel med andra internationella instrument som en konventionsstat är ansluten till. Om det står klart att konventionen och en annan traktat inte är kompatibla med varandra, ska 2019 års Haagkonvention inte påverka en konventionsstats tillämpning av traktaten om det ingåtts före konventionen. Inte heller ska konventionen påverka en konventionsstats tillämpning av en traktat som ingåtts efter konventionen, vad gäller erkännande eller verkställighet av en dom som meddelats av en domstol i en konventionsstat som även den är ansluten till traktaten i fråga. När en konventionsstat ingått en traktat efter konventionen, krävs alltså att ursprungsstaten och den anmodade staten är parter både till konventionen och traktaten i fråga för att traktaten ska få företräde framför konventionen.

Artikel 23 innehåller även en särskild bestämmelse för när en regional organisation för ekonomisk integration reglerar frågan om erkännande och verkställighet av domar inom sitt territorium och är part till konventionen. Det är möjligt att dessa bestämmelser och konventionens bestämmelser strider mot varandra. Artikel 23.4 föreskriver att konventionen inte påverkar tillämpningen av regler som antagits av organisationen innan konventionen ingicks. Konventionen påverkar inte heller tillämpningen av regler som

¹⁸¹ Ibid s. 147.

¹⁸² Garcimartín och Saumier (2020) s. 157.

antagits av organisationen efter det att konventionen ingicks, i den mån reglerna inte påverkar skyldigheten enligt artikel 6 gentemot konventionsstater som inte är medlemsstater i organisationen. I praktiken innebär detta att organisationen inte kan anta en regel, efter att konventionen har tillträtts, som möjliggör cirkulation mellan dess medlemsstater av domar om sakrätt i fast egendom belägen i en annan konventionsstat.¹⁸³

4.4.4 Kapitel IV – Slutbestämmelser

Det sista och fjärde kapitlet innehåller konventionens avslutande bestämmelser. Artikel 24–27 behandlar förfarandet för att bli part till konventionen. En stat kan antingen genom undertecknande följt av ratifikation, godtagande eller godkännande av de undertecknande staterna eller genom anslutning tillträda konventionen. Metoderna för att tillträda är likvärdiga och oavsett val är resultatet detsamma. Undertecknandet av konventionen förpliktigar en konventionsstat att avhålla sig från handlingar som skulle motverka konventionens ändamål och syfte. Detta följer av artikel 18 i Wienkonventionen 1969 om traktaträtten. Deponeringen utgör oavsett val av tillträdesmetod en åtgärd genom vilken en stat på det internationella planet uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av konventionen.¹⁸⁴ Deponeringen sker hos Nederländernas utrikesdepartement.¹⁸⁵ Artikel 26 och 27 reglerar när en regional organisation för ekonomisk integration är fördragsslutande part och dess medlemsstater är bundna genom organisationens tillträde.

Artikel 28 anger när konventionen träder i kraft. Bestämmelsen skiljer mellan ikraftträdandet av konventionen som sådan, dvs. som ett internationellt instrument (punkt 1), och ikraftträdandet därefter för varje efterföljande konventionsstat (punkt 2). I båda fallen bestäms dagen för ikraftträdandet med hänvisning till tolv månadersfristen som anges i artikel 29.2, under vilken en konventionsstat kan motsäga sig förbindelse med en ny anslutande stat, i syfte att tidpunkterna för konventionens ikraftträdande respektive när den får verkan mellan två konventionsstater ska överensstämma.¹⁸⁶

I punkt 1 fastställs att konventionen träder i kraft den första dagen i månaden efter utgången av den period under vilken en anmälan kan göras i enlighet med artikel 29.2, avseende den andra staten i ordningen som har anslutit till konventionen. Perioden för när en konventionsstat kan utnyttja undantaget i artikel 29.2 är tolv månader från dagen för meddelandet om en ny konventionsstats tillträde. Hänvisningen till artikel 29.2 innebär således att konventionen träder i kraft efter tolv månader från den dag då den andra statens tillträde har meddelats den första konventionsstaten. Konventionen träder i kraft för båda stater vid detta datum och får verkan mellan

¹⁸³ Ibid. s. 167.

¹⁸⁴ Artikel 2.1 b) Wienkonventionen 1969 om traktaträtten.

¹⁸⁵ Garcimartín och Saumier (2020) s. 168.

¹⁸⁶ Ibid. s. 173 f.

konventionsstaterna endast om ingen av dem lämnat anmälan enligt artikel 29.2.¹⁸⁷

Punkt 2 anger när konventionen träder i kraft i förhållande till efterföljande konventionsstater. Även denna punkt innehåller en hänvisning till tolv månadersperioden i artikel 29.2. För varje efterföljande konventionsstat träder konventionen i kraft, och får verkan i förhållande till andra konventionsstater (förutsatt att dessa inte gjort anmälan enligt artikel 29.2), den första dagen i månaden efter utgången av den period under vilken meddelanden får göras i enlighet med artikel 29.2 i förhållande till den staten.¹⁸⁸

Konventionens sista bestämmelser reglerar förfarandet för förklaringar (artikel 30), uppsägning av konventionen (artikel 31) samt meddelanden från depositarien (artikel 32).

¹⁸⁷ Ibid. s. 173 f.

¹⁸⁸ Ibid. s. 174.

5 Mottagandet av 2019 års Haagkonvention i juridisk doktrin

5.1 I Sverige

2019 års Haagkonvention har ännu inte trätt i kraft för någon av konventionsstaterna och det återstår att se hur väl konventionen fungerar i praktiken och om den möter det behov den avser tillfredsställa, men mottagandet av konventionen har generellt sett varit mycket positivt.¹⁸⁹ Även i Sverige har konventionen välkomnats, som framgår av remissyttranden över de föreslagna kompletterande nationella bestämmelser till konventionen i svensk rätt, som redovisats i kapitel 3. Jag har utöver remissyttranden i Sverige endast hittat Marie Lintons samt Jonas Östlunds perspektiv på konventionen i doktrinen.

Linton diskuterar bristande delgivning som vägransgrund i artikel 7.1 a) i konventionen. Linton befarar att konventionen på grund av vägransgrundernas fakultativa karaktär kan komma att villkora svarandens rätt till en rättvis rättegång.¹⁹⁰ En liberal konvention om erkännande och verkställighet, såsom 2019 års Haagkonvention, kräver många undantag och ”säkerhetsventiler”. 2019 års Haagkonvention innehåller flera möjligheter för konventionsstaterna att begränsa konventionens tillämpningsområde samt flera grunder för att vägra erkännande och verkställighet av en dom. Bristande delgivning utgör en av vägransgrunderna. Utgångspunkten för denna vägransgrund är att vägran får ske om svaranden inte delgetts i tillräcklig tid för att kunna förbereda sitt svaromål. Utöver detta, menar Linton, ger konventionen ingen vägledning i hur kraven på delgivning ska förstås, utan tolkningen är upp till varje nationell domstol i respektive konventionsstat. Det är också upp till varje nationell domstol i respektive konventionsstat att avgöra huruvida vägransgrunderna överhuvudtaget ska tillämpas eller inte. Vägransgrunderna i konventionen utgör möjligheter och inte skyldigheter för konventionsstaterna att vägra erkännande eller verkställighet av en utländsk dom. Med anledning av detta anser Linton att det är oklart i vilka konventionsstater som svarande kan förlita sig på sin rätt till tillräcklig delgivning, som utgör en central del i rätten till en rättvis rättegång bland annat stadgat i artikel 6 EKMR.¹⁹¹

Bedömningen av vad som anses med tillräcklig delgivning ska göras konventionskonformt och inte enligt den egna statens lag, men eftersom varken konventionen eller den förklarande rapporten innehåller ytterligare ledning om vilka omständigheter som ska beaktas i bedömningen medför detta problem. Eftersom 2019 års Haagkonvention avser att komplettera 2005

¹⁸⁹ Garcimartín och Saumier (2020) s. 3.

¹⁹⁰ Linton (2022) s. 200 f.

¹⁹¹ Ibid. s. 189 ff.

års Haagkonvention menar Linton att ledning eventuellt kan sökas i den konventionen, som innehåller ett i princip identiskt hinder.¹⁹²

Det är upp till varje konventionsstat att själv avgöra huruvida kompletterande nationell lagstiftning behövs för att kunna tillämpa konventionen. Konventionsstaterna kan i så fall välja att ange om några eller alla hinder för verkställighet ska vara fakultativa och/eller obligatoriska, om det ska föreskrivas hur det skönsmässiga utrymmet ska utövas av nationell domstol eller om samtliga frågor ska lämnas till rättstillämpningen. I förhållande till artikel 6 EKMR, som gäller som lag i Sverige, är det inte säkert att valfriheten kring vägransgrunderna i konventionen är lika stor. Av artikel 6, rätten till en rättvis rättegång, följer en förpliktelse för Sverige att i vissa fall vägra erkännande eller verkställighet av en utländsk dom som meddelats i ett förfarande som innebär en överträdelse av artikel 6. Omvänt kan Sverige enligt samma artikel i vissa fall ha en skyldighet att erkänna eller verkställa en utländsk dom. Sverige och andra konventionsstater till både EKMR och 2019 års Haagkonvention kan således vara skyldiga att erkänna eller verkställa en utländsk dom i vissa fall trots föregående brister i delgivningen, och i andra fall inte.¹⁹³

Östlund anser att konventionens krav på den anmodade staten att utföra kontroll av den utländska domen på grundval av artikel 5 och att domar inte automatiskt blir verkställbara innebär att konventionen utgör ett mindre långtgående samarbete än exempelvis det som finns inom EU. Trots detta förutsätter konventionen tillit mellan konventionsstaterna. Det är svårt att förutspå i vilken utsträckning konventionsstaterna kommer att känna tillräcklig tillit till andra konventionsstater. Möjligheten att välja bort stater som förbindelser ska uppkomma med (artikel 29) kommer sannolikt att göra tillträdet till konventionen mer attraktivt, men kan samtidigt leda till ett fragmenterat system som blir svårt att överblicka.¹⁹⁴

Konventionens genomslag kan även komma att påverkas av att skyldigheten att erkänna och verkställa en dom är beroende av att flera förutsättningar är uppfyllda. Domen ska omfattas av konventionens tillämpningsområde och någon av grunderna för erkännande och verkställighet, samtidigt som inga vägransgrunder aktualiseras. Eftersom konventionen inte innehåller några regler om domstols direkta behörighet är vissa av grunderna för erkännande och verkställighet relativt komplexa. De kräver att den anmodade domstolen gör en förhållandevis ingående granskning av tvisten i ursprungsdomstolen för att bedöma den domstolens anknytning till parterna eller tvisten.¹⁹⁵

¹⁹² Linton (2022) s. 196 f.

¹⁹³ Ibid. s. 199 ff.

¹⁹⁴ Östlund (2020) s. 359.

¹⁹⁵ Ibid. s. 359 f.

Trots dessa anmärkningar anser Östlund att konventionen föreskriver ett regelverk som är enklare och mer enhetligt och förutsebart än den nuvarande regleringen på global nivå. Den skulle kunna medföra att tvistlösning i de allmänna domstolarna blir ett mer gångbart alternativ till skiljeförfarande, i varje fall i fråga om möjligheten att få en dom erkänd och verkställd. Om konventionen tillträds av många stater har den potential att bli en av de viktigare konventionerna på det civilrättsliga området och kunna få stor betydelse för den internationella tvistlösningen i framtiden.¹⁹⁶

5.2 Internationellt

Desto fler röster om 2019 års Haagkonvention har hörts internationellt. Peter Arnt Nielsen menar att tillämpningsområdet för konventionen är relativt litet med anledning av de undantag som föreskrivs i artikel 2, men att detta kan vara till fördel för en konvention på global nivå för att öka chanserna för dess genomslag. Möjligheter för parter att begränsa en konventions tillämpning bör normalt undvikas för att främja en enhetlig tillämpning av konventionen i fråga. Vad beträffar 2019 års Haagkonvention kan även sådana möjligheter vara att föredra för att få fler länder att ansluta sig till konventionen, vilket i sig kommer att främja enhetligheten på området. Arnt Nielsen menar därför att 2019 års Haagkonvention har en lagom nivå av flexibilitet. Han bedömer vidare att konventionens indirekta behörighetsgrunder kommer att accepteras utan svårigheter av konventionsstaterna och att bestämmelserna om erkännande och verkställighet är relativt okontroversiella eftersom de i stort är kopior av bestämmelserna i 2005 års Haagkonvention. Liknande regler går även att finna i Bryssel 1a-förordningen. Sammanfattningsvis anser Arnt Nielsen att konventionen är ett nödvändigt och potentiellt framgångsrikt instrument, framför allt om den ses som ett paket tillsammans med 2005 års Haagkonvention.¹⁹⁷

Ronald A. Brand diskuterar konventionens indirekta behörighetsgrunder och ger uttryck för att dessa kan komma att spela en större roll för konventionen än vad Arnt Nielsen kanske förutspår, med både för- och nackdelar. Artikel 5.1 föreskriver en lägsta gräns för ett avgörande att bli erkänt eller verkställt inom konventionen. Artikel 15 möjliggör konventionsstaternas tillämpning av mer liberala regler för erkännande och verkställighet än de som konventionen föreskriver. Brand menar emellertid att artikel 5.1 föreskriver en hög lägsta gräns och att listan i princip är uttömmande. Detta gynnar konventionens förutsebarhet, men kan också medföra att konventionen blir svår att anpassa till nya situationer. Med tanke på den snabba tekniska utvecklingen kan det finnas behov av att konventionen är av viss flexibilitet. I annat fall riskerar grunderna i artikel 5.1 att snabbt bli utdaterade och kräva

¹⁹⁶ Östlund (2020) s. 359 f.

¹⁹⁷ Arnt Nielsen (2020) s. 245 f.

förändring vilket är en komplicerad process, desto mer komplicerad om konventionsstaterna är många; vilket är målet.¹⁹⁸

En annan risk med komplexa och detaljerade regler är att de kan komma att tolkas olika av domstolarna i konventionsstaterna. Enligt artikel 20 i konventionen ska tolkning av konventionen göras uniformt, men eftersom det saknas en överordnad domstol som kan avge bindande tolkningar av konventionstexten ska reglerna tolkas av varje nationell domstol för dig. Reglerna kommer således att vara föremål för varje enskilt lands tolkning och tillämpning, vilken gör en uniform tolkning mindre sannolik.¹⁹⁹

Brand menar vidare att de möjliga negativa konsekvenserna med artikel 5.1 i konventionen kan komma att lindras genom artikel 15, beroende på huruvida konventionsstaten i fråga har en ”jurisdiktionslucka”²⁰⁰ i sin nationella rätt. Med jurisdiktionslucka menar Brand att en konventionsstat saknar nationell lagstiftning som tillåter en bredare spridning av domar än vad konventionen gör. Länder som har en mer liberal nationell reglering för erkännande och verkställighet av utländska domar än konventionen, och således inte har en jurisdiktionslucka, kan använda sig av artikel 15 i konventionen och tillämpa nationell lagstiftning för att erkänna och verkställa avgöranden utanför konventionens ramar. På detta sätt uppnås konventionens mål. Länder som däremot har en jurisdiktionslucka och saknar nationell lagstiftning som tillåter erkännande och verkställighet av utländska domar utöver jurisdiktionsfiltret i artikel 5.1 kommer inte att kunna använda sig av artikel 15. För dessa länder utgör artikel 5.1 även en högsta gräns och syftet med konventionen, att förbättra förutsättningarna för erkännande och verkställighet av utländska domar, kan därmed inte uppnås. En sådan situation kommer sannolikt att väcka frustration bland konventionsstaterna på grund av den reciprocitet som relationen mellan konventionsstaterna förutsätter.²⁰¹

Dessutom kommer det inte vara meningsfullt för en konventionsstat med mer liberal nationell lagstiftning att använda sig av artikel 5.1 när artikel 15 föreskriver en snabbare väg till samma resultat, på grund av konventionens komplexa karaktär och när den nationella rätten redan är känd. Rättsväsendet i konventionsstaten skulle på detta sätt kunna spara både tid och pengar och dessutom förhindra risker för oenhetlig tolkning av konventionen.²⁰²

Trots detta anser Brand att anslutande till 2019 års Haagkonvention kan vara värdefullt, även för länder som inte har en jurisdiktionslucka i nationell rätt, eftersom det potentiellt ökar möjligheten för att få konventionsstaternas egna

¹⁹⁸ Brand (2021) s. 859 ff.

¹⁹⁹ Brand (2021) s. 859 ff.

²⁰⁰ Fritt översatt från engelska, ”jurisdiction gap” i källan.

²⁰¹ Brand (2021) s. 876 ff.

²⁰² Ibid s. 876 ff.

domar erkända och verkställda i andra länder. Det finns emellertid en risk att artikel 5.1 kommer att helt undvikas, på grund av den möjlighet som tillhandahålls i artikel 15.²⁰³

En annan risk, menar Brand, är att artikel 5.1 kan utgöra grund för diskriminering. De indirekta behörighetsgrunderna i artikeln kan i vissa fall även vara mer begränsade än en konventionsstats nationella direkta behörighetsgrunder. I ett sådant fall kan konventionsstaten komma att fortsätta tillämpa de mer liberala direkta behörighetsgrunderna enligt nationell rätt gentemot utländska svaranden, och samtidigt vägra erkännande och verkställande av domar meddelade på samma grunder i utländska domstolar genom att tillämpa de mer begränsade indirekta behörighetsgrunderna i konventionen. Brand menar att artikel 5.1 riskerar att vidmakthålla orättvisa jurisdiktionssystem.²⁰⁴

Fausto Pocar anser att det initialt positiva mottagandet av 2019 års Haagkonvention har dämpats med tiden. Han diskuterar huruvida konventionen kommer att förändra det rättsliga ramverket för internationella tvister på privaträttens område eller om den snarare kommer att befästa det redan existerande. Ett utförligare svar på detta är möjligt först när konventionen börjar tillämpas. Pocar anser dock att många av de frågor som exkluderats från konventionens tillämpningsområde utgör handelsrättsliga frågor, exempelvis frågor om gods- och persontransporter, immateriella rättigheter och konkurrensfrågor, och att detta medför en begränsning för en konvention som avser att gynna handel och människors och varors gränsöverskridande rörlighet. Att frågorna i vissa fall regleras i andra internationella överenskommelser rättfärdigar inte nödvändigtvis deras exkludering från 2019 års Haagkonvention. Begränsningarna i 2019 års Haagkonvention sträcker sig betydligt längre sett till andra internationella överenskommelser och nationella lagstiftningar inom Europa som reglerar erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område.²⁰⁵

Pocar anser att även begränsningarna av de indirekta behörighetsgrunderna i artikel 5.1 går längre än tidigare reglering eftersom dess komplexa karaktär motverkar en bred tolkning. Pocar argumenterar för att det från ett europeiskt perspektiv kan tänkas att 2019 års Haagkonvention inte utgör mer än en omformulering av redan existerande reglering för erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område, på en relativt ”låg” nivå. För länder utanför Europa som inte ingått tidigare internationella överenskommelser på området kan fördelarna med konventionen vara desto fler.²⁰⁶

²⁰³ Ibid. s. 879 f.

²⁰⁴ Brand (2021) s. 866 ff.

²⁰⁵ Pocar (2022) s. 71 ff.

²⁰⁶ Ibid. s. 71 ff.

Michael Wilderspin och Lenka Vysoka anser som majoriteten att konventionen är ett välkomnat ramverk för att främja global cirkulation av domar, men att de positiva effekterna är beroende av hur stor spridning konventionen får. Konventionen innebär ett ytterligare reglerande lager inom internationell privat- och processrätt, vilket kan bidra till komplexiteten på ett redan juridiskt komplext område. EU:s tillträde till konventionen kommer att medverka till harmonisering bland medlemsstaterna och främja acceptansen av utländska domar i de medlemsstater som tidigare haft mer restriktiv nationell lagstiftning, till exempel Sverige och de andra nordiska medlemsstaterna. Vad gäller länder med mer liberala nationella system för erkännande och verkställighet av utländska domar, anser Wilderspin och Vysoka som Pocar att en ambitiösare konvention skulle ha inneburit större skillnad och fler fördelar.²⁰⁷

²⁰⁷ Wilderspin och Vysoka (2020) s. 49.

6 Reflektioner och slutsatser

6.1 Inledning

Syftet med uppsatsen är att undersöka 2019 års Haagkonvention och dess införande i svensk rätt, i ljuset av redan existerande reglering och konventionens mål. Den första frågeställningen är hur frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område är reglerad i Sverige. Detta framgår av avsnitt 3.1, som sammanfattas nedan.

Utgångspunkten i svensk rätt är att erkännande och verkställighet av utländska domar inte får ske utan stöd i lag. Det lagstöd som för närvarande existerar för erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område (undantaget frågor som inte omfattas av 2019 års Haagkonvention) är framför allt baserat på Bryssel I-förordningen, Bryssel- och Luganokonventionerna samt 2005 års Haagkonvention. Dessa regelverk utgör idag de viktigaste internationella instrumenten för Sverige avseende reglering av erkännande och verkställighet av utländska domar på det område som omfattas av uppsatsen.

Brysselkonventionen är numera endast tillämplig på vissa av medlemsstaternas utomeuropeiska territorier. Bryssel I-förordningen gäller mellan EU:s medlemsstater. Luganokonventionen föreskriver en möjlighet för tredjelands anslutning, men efter EU-kommissionens uttalande om att Luganokonventionen är avsedd för EU:s inre marknad och att Storbritannien därmed inte bör tillåtas bli part av konventionen får denna möjlighet anses vara liten. För EU och medlemsstaternas samarbete med Storbritannien hänvisar kommissionen i stället till den reglering som utvecklas inom ramen för Haagkonferensen. 2005 års Haagkonvention reglerar frågan om prorogationsavtal. Utöver 2005 års Haagkonvention saknas i svensk rätt tidigare internationella instrument som reglerar erkännande och verkställighet av utländska domar på det område som omfattas av 2019 års Haagkonvention, utanför EU och EFTA.

Avtal mellan Sverige och den främmande staten i fråga, eller att frågan regleras i en gemensam unionsrättsakt, är närmast en förutsättning för erkännande och verkställighet av utländska domar i Sverige. I den svenska autonoma regleringen finns främst bestämmelser inom det familjerättsliga området. Inom det privaträttsliga område som omfattas av 2019 års Haagkonvention är den svenska nationella regleringen liten. Däremot finns kompletterande bestämmelser till ovan nämnda unionsrättsakter och internationella instrument, för att unionsrättsakterna och de internationella instrumenten ska kunna tillämpas på ett fungerande sätt i den svenska rättsordningen.

Det har i praxis visat sig finnas viss möjlighet till undantag från kravet på lagstöd i och med NJA 1973 s. 628. I målet saknades lagstöd för erkännande och verkställighet av domen i fråga, som föregåtts av prorogationsavtal. HD valde emellertid att bortse från kravet på lagstöd eftersom det annars förelåg risk för rättsvägran. I NJA 1986 s. 119 ansåg HD däremot att undantag inte kunde göras, eftersom tyst prorogation inte ansågs tillräcklig för att ursprungsdomstolens behörighet skulle anses tillfredsställande godtagen av svaranden för att kunna resultera i ett erkännande av domen i Sverige. Inte heller i Svea hovrätts dom i mål nr T 6639–09 gjordes undantag från kravet på lagstöd, eftersom hovrätten ansåg att undantag från kravet på lagstöd för erkännande och verkställighet av domar ska kunna ske utgör en fråga för lagstiftaren och bör endast göras i undantagsfall. Även om undantag från huvudregeln bevisligen har gjorts, får möjligheten till undantag följaktligen anses vara mycket liten, åtminstone i de fall domen i fråga inte har föregåtts av prorogationsavtal.

En naturlig slutsats av detta är att 2019 års Haagkonvention kommer att innebära större möjlighet till erkännande och verkställighet av avgöranden för Sverige i förhållande till tredjeländer, eftersom konventionen erbjuder det regelverk för global cirkulation av domar som saknats på området. Denna slutsats ger delvis svar på frågeställning 3, om införandet av 2019 års Haagkonvention innebär ett förändrat rättsläge för Sverige. Det finns emellertid fler aspekter att diskutera. Nästkommande avsnitt diskuterar konventionens reglering av frågan om erkännande och verkställighet av utländska domar (frågeställning 2, som också besvarades i avsnitt 4.4) och vilka skillnader denna reglering kan komma att medföra för Sverige (frågeställning 3).

6.2 Konventionens tillämpningsområde

2019 års Haagkonvention definierar inte vad som ska anses utgöra domar på privaträttens område. Desto tydligare beskrivna är de frågor som exkluderas från konventionen. Det är upp till den anmodade domstolen att bedöma om den aktuella domen faller inom privaträttens område, och bedömningen ska göras med hänsyn till konventionens internationella karaktär och inte enligt domstolens nationella rätt. En anledning till detta kan vara att eftersom syftet med konventionen är att globalt främja erkännande och verkställighet av utländska domar, gynnas konventionen av att hålla tillämpningsområdet öppet, för att så många domar som möjligt ska kunna cirkulera inom konventionen. Av samma anledning borde det vara viktigare att definiera konventionens exkludering av exempelvis domar på det offentlighetsliga området, vilket också har gjorts. Förslagsvis eftersom sådana domar, som återspeglar en stats utövande av sin suveräna makt, är alltför nära kopplade till statsuveräniteten. En stats offentliga maktutövning borde inte ha effekt någon annanstans än inom statens territoriella gränser.

Pocar anser att exkluderingen av vissa frågor som utgör typiskt handelsrättsliga frågor motverkar konventionens mål att främja gränsöverskridande handel. Det finns för Sveriges del redan regler för erkännande och verkställighet av utländska domar inom familjerätt, transporträtt, och immaterialrätt, vilka är områden som är exkluderade från 2019 års Haagkonvention. Frågor inom transporträtt och immaterialrätt är enligt Pocar typiskt handelsrättsliga frågor. Att tidigare reglering av dessa frågor redan finns anser jag rimligtvis borde rättfärdiga dess exkludering från konventionens tillämpningsområde i fråga om Sverige, men medför visserligen att det eventuellt går att ifrågasätta konventionens handelsinriktade målsättning.

6.3 Konventionens indirekta behörighetsgrunder

Artikel 5 i konventionen innehåller enligt flera röster i doktrinen komplexa regler om domstols indirekta behörighet. Artikel 20 föreskriver att tolkning av konventionen ska ske uniformt och med hänsyn till konventionens internationella karaktär, men det är upp till de nationella domstolarna i konventionsstaterna att göra självständiga tolkningar av vad detta innebär. Brand menar att avsaknaden av en överordnad domstol som kan tillhandahålla ledande tolkningar av konventionstexten riskerar att resultera i en splittrad tolkning av grunderna i artikel 5. Jag menar att eftersom medlemsstaterna i EU kan begära förhandsavgöranden av EU-domstolen avseende EU-rätten, och därmed också kommer att kunna göra det i fråga om innehållet i 2019 års Haagkonvention, kan EU-domstolens tolkningar komma att motverka en sådan situation och hjälpa till att skapa en mer harmoniserad syn på konventionen, även i förhållande till länder utanför EU. EU var en aktiv part under förhandlingarna av 2019 års Haagkonvention. En relevant följdfråga av detta resonemang kan vara om EU:s sannolikt starka partsställning under förhandlingarna och potentiella tolkningsföreträde vad gäller tillämpningen av konventionen kan resultera i att EU och dess medlemsstater får en dominerande ställning i förhållande till konventionsstater utanför EU. Detta är dock en fråga som inte ämnas besvara inom ramen för uppsatsen.

Även artikel 15 i konventionen, som föreskriver att konventionsstaterna får tillämpa mer liberal nationell lagstiftning för erkännande och verkställighet av utländska domar, kan enligt Brand eventuellt mildra de negativa konsekvenserna av artikel 5. Svensk rätt har emellertid en jurisdiktionslucka, som Brand beskriver det, dvs. avsaknad av mer liberal nationell lagstiftning. Konventionen kommer för Sverige inte att utgöra en lägsta gräns för erkännande och verkställighet av domar från tredjeland, utan även en högsta gräns. Möjligheten för en dom meddelad utanför EU och EFTA att bli erkänd respektive verkställd i Sverige kommer till stor del att tillhandahållas av konventionen. Brand menar att konventionens mål, att förbättra förutsättningarna för erkännande och verkställighet av utländska domar, då inte kan uppnås. Detta stämmer dock inte i fråga om Sverige, vars huvudregel är att utländska domar varken erkänns eller verkställs utan stöd i lag, som

tidigare saknat det regelverk som konventionen tillhandahåller. Konventionen får därmed med sannolikhet anses förbättra förutsättningarna för erkännande och verkställighet av tredjelandsdomar i Sverige. Dessutom skapas en väg för Sverige att få sina domar erkända och verkställda utanför EU och EFTA. Huruvida denna möjlighet förbättras eller endast stipuleras av konventionen beror emellertid på andra konventionsstaters nationella lagstiftning. Eftersom konventionen bygger på reciprocitet, kan Sveriges mindre generösa nationella lagstiftning komma att väcka frustration för konventionsstater med mer generös nationell lagstiftning. Samtidigt föreskriver konventionen ingen skyldighet för konventionsstaterna att tillämpa mer generös nationell lagstiftning, endast en möjlighet. Konventionsstater med mer generös nationell lagstiftning kan således välja att tillämpa den mer restriktiva regleringen enligt konventionen.

Uppbyggnaden av artikel 5 och artikel 15 möjliggör enligt Brand även diskriminering, för konventionsstater som har mer generösa direkta än indirekta behörighetsgrunder i sin nationella lagstiftning. Så bör fallet vara för Sverige, eftersom den nationella regleringen som konstaterat inte möjliggör erkännande och verkställighet av utländska domar i någon större utsträckning. Svenska domstolar kan i sådant fall grunda sin behörighet på de mer generösa direkta behörighetsgrunderna enligt svensk lagstiftning och samtidigt vägra erkännande eller verkställighet av en utländsk dom som meddelats på samma grunder genom att tillämpa konventionens mindre generösa indirekta behörighetsregler. Om så blir fallet riskeras återigen det ömsesidiga förtroende som konventionen bygger på att få sig en törn. Det återstår emellertid att se hur tillämpningen av de indirekta behörighetsreglerna i konventionen kommer att utspela sig i praktiken.

6.4 Svensk ordre public, EKMR och valfria vägransgrunder

Det är oklart huruvida de grundläggande mänskliga rättigheter som föreskrivs i EKMR ska ses som en del av svensk ordre public eller inte. I NJA 1998 s. 817 gav HD uttryck för att svensk domstol i viss utsträckning bör kontrollera ursprungsdomens förenlighet med EKMR innan erkännande eller verkställighet av domen kan ske i Sverige. Nyare praxis från Europadomstolen kräver sannolikt att svensk domstol gör en noggrannare kontroll idag, eftersom oförenligheten med EKMR numera inte behöver vara uppenbar. Enligt Bogdan bör emellertid utländska domars oförenlighet med EKMR främst komma på fråga för domar meddelade av länder som inte är bundna av EKMR, dvs. framför allt länder utanför EU och EFTA. För domar meddelade av länder som är bundna av EKMR kan förenlighet med EKMR fortsatt presumeras. Detta innebär att om det går att konstatera att det följer en skyldighet av EKMR för svenska domstolar att kontrollera en utländsk doms förenlighet med EKMR innan erkännande eller verkställighet kan ske i Sverige, bör de domar som avses cirkulera inom ramen för 2019 års

Haagkonvention bli föremål för en sådan kontroll. För domar meddelade inom EU kommer fortsatt EU-regelverken att tillämpas eftersom konventionen inte påverkar tillämpningen av dessa enligt artikel 23 i konventionen, med undantag för regler som möjliggör cirkulation mellan medlemsstater av domar om sakrätt i fast egendom som är belägen i en annan konventionsstat.

Att det tillhör Europadomstolen exklusiva kompetens att bedöma huruvida en konventionsstat till EKMR följer EKMR kommer då inte att utgöra ett problem för Sverige inom ramen för 2019 års Haagkonvention, eftersom kontrollen enligt detta synsätt främst behöver ta sikte på länder som inte är bundna av EKMR.

Ordre public-förbehållet i 2019 års Haagkonvention innehåller ett uppenbarhetsrekvisit, till skillnad från vad Europadomstolen gett uttryck för avseende brott mot EKMR. Ordre public-förbehållet enligt konventionen kan således endast aktualiseras om brottet mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen är uppenbart. Därför behöver svenska domstolar, om skyldigheten följer av EKMR men oavsett om EKMR anses tillhöra svensk ordre public eller inte, vägra erkännande och verkställighet av en utländsk dom som strider mot EKMR med tillämpning av EKMR i stället för konventionen, om inte brottet mot EKMR är uppenbart så att vägran kan ske genom tillämpning av ordre public-förbehållet i konventionen.

Artikel 7.1 i konventionen utgör en uttömmande lista på de grunder som den anmodade staten får tillämpa för att vägra erkännande och verkställighet av en dom. Trots detta anser jag som Bogdan att vägran av erkännande eller verkställighet av en utländsk dom som utgör brott mot EKMR ändå bör ske, eftersom det borde ses som mindre allvarligt att bryta mot en konvention om erkännande och verkställighet av utländska domar än mot en konvention om grundläggande mänskliga rättigheter. Detta synsätt borde få stöd av att vägransgrunderna i artikel 7.1 är av fakultativ karaktär, dvs. att domstolarna inte är förpliktade att vägra erkännande eller verkställighet av en dom på dessa grunder utan endast är tillåtna att göra det, medan länder bundna av EKMR är skyldiga att respektera de mänskliga rättigheter som föreskrivs i konventionen enligt artikel 1 EKMR.

Enligt den förklarande rapporten bör konventionens ordre public-förbehåll tillsammans med övriga vägransgrunder i artikel 7 utgöra ett tillräckligt processuellt skydd för parter i förfaranden om erkännande eller verkställighet av domar inom ramen för konventionen. Skyddet är dock, som konstaterat, valfritt för de nationella domstolarna att tillämpa. Förhoppningen är att konventionen ska utgöra en gemensam ram för global cirkulation av domar på privaträttens område genom att erbjuda rättssäkerhet och förutsebarhet när det gäller i vilken utsträckning en dom som meddelats i en konventionsstat kommer att bli erkänd och i förekommande fall verkställd i en annan

konventionsstat. Jag delar Lintons åsikt att det går att ifrågasätta hur förutsebart detta system blir på grund av vägransgrundernas fakultativa karaktär. Om det följer en skyldighet för Sverige att vägra erkännande eller verkställighet av en dom som strider mot EKMR bör valfriheten i Sveriges fall dock inte vara lika stor. Att Sverige enligt artikel 6 EKMR i vissa fall kan vara skyldig att erkänna eller verkställa en dom och i andra fall inte medför emellertid oklarhet för parterna och motverkar konventionens förutsebarhet.

6.5 Avslutande kommentar

Samarbetet mellan medlemsstaterna inom EU bygger på ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna och deras rättssystem. 2019 års Haagkonvention bygger på ömsesidigt förtroende mellan konventionsstaterna och deras rättssystem, dvs. mellan medlemsstaterna i EU men också de tredjeländer som ansluter sig till konventionen. Ett EU-regelverk om erkännande och verkställighet av utländska domar erbjuder inte en sådan möjlighet. Genom 2019 års Haagkonvention skapas således en väg för domar meddelade inom EU att erkännas och verkställas utanför EU, som tidigare inte existerat i den utsträckning som konventionen tillhandahåller. Som ovan visat, medför ett utökat samarbete på detta område, utanför EU:s gränser och med fler länder inblandade, vissa risker och svårigheter. Pocar, Wilderspin och Vysoka menar att konventionen utgör ett gemensamt ramverk för global cirkulation på en relativt låg nivå och att den för många EU-länder inte kommer göra någon större skillnad. Jag menar däremot att denna uppsats har visat att för Sverige, som saknar mer generös lagstiftning för erkännande och verkställighet av utländska domar på det område som konventionen föreskriver, kommer konventionen sannolikt att göra skillnad och förbättra möjligheterna till erkännande och verkställighet av tredjelandsdomar i Sverige och förhoppningsvis även förbättra möjligheten till erkännande och verkställighet av svenska domar i tredjeland. Konventionens framgång är emellertid också beroende av huruvida konventionsstaterna begränsar konventionens tillämpningsområde, reserverar sig gentemot andra konventionsstater och hur enhetlig tolkningen av konventionen blir.

Det återstår alltså att se hur 2019 års Haagkonvention kommer att fungera i praktiken och i vilken utsträckning den vidare kommer att sprida sig: för de länder utanför EU som inte ansluter sig till konventionen kommer de svenska nationella reglerna för erkännande och verkställighet av utländska domar vara fortsatt avgörande.

Rättsfallförteckning

Högsta domstolen

NJA 1973 s. 628.

NJA 1986 s. 119.

NJA 1998 s. 817.

NJA 2007 s. 168.

Hovrätterna

Svea hovrätt, mål T 6639–09, dom 2010-11-05.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

Pellegrini v. Italien, mål 30882/96, dom 2001-07-20.

Källförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Faktapromemoria

2020/21:FPM 132, *EU:s anslutning till 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.*

Lagrådsremiss

Erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område – 2019 års Haagkonvention, (ref. "Lagrådsremiss").

Promemoria

Ju2022/03004, *2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område.*

Proposition

Prop. 2013/14:219, *Nya regler för erkännande och verkställighet av utländska domar på civilrättens område.*

Prop. 2022/23:95, *Erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område – 2019 års Haagkonvention.*

Prop. 2014/15:93, *Avtal om val av domstol – 2005 års Haagkonvention.*

Remissyttranden

Remissvar från Sveriges advokatsamfund, 2022-12-16.

Remissvar från Uppsala universitet, 2022-12-09.

Statens offentliga utredningar

SOU 2013:63, *Verkställighet av utländska domar och beslut – en ny Bryssel I-förordning m.m.*

Europeiska unionen

Europeiska kommissionen

Bedömning av Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands ansökan om anslutning till 2007 års Luganokonvention, COM(2021) 222 final av den 4 maj 2021.

Förslag till rådets beslut om Europeiska unionens anslutning till konventionen om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område, COM(2021) 388 final av den 16 juli 2021.

Europeiska unionens råd

Rådets beslut av den 12 juli 2022 om Europeiska unionens anslutning till konventionen om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område, 2022/1206.

Rådets beslut av den 5 oktober 2006 om gemenskapens anslutning till Haagkonferensen för internationell privaträtt, 2006/719/EG.

Övrigt

Konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område undertecknad i Lugano den 30 oktober 2007 – Förklarande rapport av professor Fausto Pocar, EUT 2009/C 319/01.

Lagkommentarer

Morgell, Nils-Bertil, Utsökningsbalk (1981:774) 3 kap. 2 §, Lexino 2023-01-17 (JUNO).

Litteratur och artiklar

Arnt Nielsen, Peter (2020), 'The Hague 2019 Judgments Convention – From failure to success?', *Journal of Private International Law*, vol. 16 nr 2, s. 205–246.

Bergström, Carl Fredrik och Hettne, Jörgen (2014), *Introduktion till EU-rätten*, 1 uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Bogdan, Michael (2003), 'Erkännande och verkställighet av med den europeiska människorättskonventionen oförenlig utländsk dom', *SvJT* s. 18–29.

Bogdan, Michael och Lindskoug, Patrik (2022) *Författningssamling i internationell privat- och processrätt*, 6 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Bogdan, Michael och Hellner Michael (2020), *Svensk internationell privat- och processrätt*, 9 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Brand, Ronald A. (2020), 'Jurisdiction and Judgments Recognition at the Hague Conference: Choices Made, Treaties Completed, and the Path Ahead', *Netherlands International Law Review*, vol. 67, s. 3–17.

Brand, Ronald A. (2021), 'The Hague Judgments Convention in the United States: A "Game Changer" or a New Path to the Old Game?', *University of Pittsburgh Law Review*, vol. 82, s. 847–880.

Hazelhorst, Monique (2017), *Free Movement of Civil Judgments in the European Union and the Right to a Fair Trial*, vol. 1, Haag: T.M.C. Asser Press.

Hjertstedt, Mattias (2019), 'Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt', i: Mannelqvist, Ruth m.fl. (red.), *Festskrift till Örjan Edström*, Juridiska institutionen, Umeå universitet s. 165–173.

Jareborg, Nils (2004), 'Rättsdogmatik som vetenskap', *SvJT* s. 1–10.

Karlgren, Hjalmar (1974), *Kortfattad lärobok i internationell privat- och processrätt*, 5 uppl., Lund: Gleerup.

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Lund: Studentlitteratur AB s. 21–46.

Linton, Marie (2022), 'Bristande delgivning som hinder för erkännande och verkställighet av utländska domar enligt 2019 års Haagkonvention', i: Linton, Marie och Sayed, Mosa (red.), *Festskrift till Maarit Jänterä-Jareborg*, Uppsala: Iustus förlag s. 189–201.

Maunsbach, Ulf, Bramstång, Gunnar och Lindsoug, Patrik (2021), *Grundläggande svensk internationell privat- och processrätt*, 1 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Olsen, Lena (2004), 'Rättsvetenskapliga perspektiv', *SvJT* s. 105–145.

Pauli, Mikael (2009), 'Föreligger litispensens när omfattningen av en framtida doms rättskraft är osäker?', *SvJT* s. 734–747.

Pocar, Fausto (2022), 'The 2019 Hague Judgments Convention: A Step into the Future or a Restatement of the Present?', i: Harris, Jonathan och McLachlan, Campbell (red.), *Essays in International Litigation for Lord Collins*, Oxford University Press s. 71–83.

Pålsson, Lennart och Hellner, Michael (2016), *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna*, version 1A JUNO, Wolters Kluwer.

Pålsson, Lennart (1989), *Svensk rättspraxis i internationell processrätt*, Stockholm: Norstedts.

Saf, Carolina (2004), 'Internationell litispens', *Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet*, nr 3 2004/05, s. 653–662.

Sandgren, Claes (2005), 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?', *Tidsskrift for Rettsvitenskap, TjR*, vol. 118, nr 4–5, s. 648–656.

Sinander, Erik (2019), 'Svenskt rättsskipningsintresse', *SvJT* s. 932–941.

van Loon, Hans (2020), 'Towards a global Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters', *Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR)* s. 4–18.

Wilderspin, Michael och Vysoka, Lenka (2020), 'The 2019 Hague Judgments Convention through European lenses', *Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR)* s. 34–49.

Xiao, Yongping och Huo, Zhengxin (2005) 'Ordre Public in China's Private International Law, *American Journal of Comparative Law*, vol. 53, nr 3, s. 653–678.

Öhlund, Jonas (2020), '2019 års Haagkonvention – ett globalt regelverk om erkännande och verkställighet av domar', *SvJT* s. 350–360.

Övrigt

Elektroniska källor

Hague Conference on Private International Law, 'About HCCH', <<https://www.hcch.net/en/about>> (besökt 2023-03-09).

Hague Conference on Private International Law, 'Status Table', <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>> (besökt 2023-04-20).

Hague Conference on Private International Law, 'Status Table', <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>> (besökt 2023-04-20).

Hague Conference on Private International Law, 'Jurisdiction Project', <<https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>> (besökt 2023-04-20).

Hague Conference on Private International Law, 'Preparatory Work', <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6843&dtid=61>> (besökt 2023-05-09).

Hague Conference on Private International Law, 'Explanatory Reports' <<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/publications2/explanatory-reports>> (besökt 2023-05-22).

Regeringen, 'Faktapromemoria', <<https://www.regeringen.se/faktapromemoria/>> (besökt 2023-04-28).

Material från Haagkonferensen för internationell privaträtt

Garcimartín, Francisco och Saumier, Geneviève (2020), *Explanatory Report on the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of*

Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters (ref. "Garcimartín och Saumier (2020)").

Hartley, Trevor och Dogauchi, Masato (2013), *Explanatory Report on the 2005 HCCH Choice of Court Agreements Convention* (ref. "Hartley och Dogauchi (2013)").

Preliminary Document No 11 of August 2000, 'Report on the preliminary draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters', (ref. "Prel. Doc. No 11 of August 2000").

Preliminary Document No 16 of February 2002, 'Some Reflections on the Present State of Negotiations on the Judgments Project in the Context of the Future Work Programme of the Conference', (ref. "Prel. Doc. No 16 of February 2002").